

07. Sürdürülebilir Kalkınma Bağlamında Kütüphanelerin Rolü: Yeşil Kütüphane Örnekleri¹

Güler DEMİR²

APA: Demir, G. (2025). Sürdürülebilir Kalkınma Bağlamında Kütüphanelerin Rolü: Yeşil Kütüphane Örnekleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (46), 97-123. **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.15574959>

Öz

Doğal ve diğer kaynakların bilinçsiz tüketimi, küresel ısınma, iklim değişiklikleri, teknolojinin yan etkileri, sanayi atıkları, insan eliyle gerçekleştirilen birçok yanlış eylem ve benzeri durumlar, biyosferi tehdit etmektedir. Bu nedenlerle, sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramları, küresel gündemde gittikçe daha çok tartışılır duruma gelmiştir. Çevresel, ekonomik, sosyal ve insani boyutları ile sürdürülebilirlik, hem şimdiki hem de gelecek kuşaklar için daha nitelikli yaşam koşullarının sağlanması adına alınması gereken önlemler ve benimsenmesi gereken ilke ve politikalara işaret eden önemli bir kavramdır. Bu çalışmanın amacı, kütüphanelerde sürdürülebilirlik anlayışının ve bu çerçevede yeşil kütüphane kavramının önemini, anlamını ve işlevini sorgulamaktır. Yerli ve yabancı literatüre başvurularak hazırlanan çalışmada nitel araştırma yaklaşımlarından biri olan belgesel tarama yöntemi kullanılmıştır. Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramları, sürdürülebilirliğin çevresel, ekonomik, sosyal ve insani boyutları ve kütüphanelerde sürdürülebilirlik ile yeşil kütüphane kavramı çalışmanın kapsamını oluşturmaktadır. Ayrıca, çalışma, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, İspanya, Hindistan ve Türkiye’den seçilen yeşil kütüphane örnekleri ile desteklenmektedir. Çalışmanın bulguları, kütüphanelerin sürdürülebilirlik anlayışının yaygınlaşmasında önemli bir rol oynayabileceğini ve belirlenen kurumsal plan, politika ve eylemlerin ekosistemlere katkı sağlayabileceğini göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma, yeşil yönetim, yeşil bina, yeşil kütüphane

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.
Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin / Oran: %12
Etik Şikayeti: editor@rumelide.com
Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 18.02.2025-**Kabul Tarihi:** 27.05.2025-**Yayın Tarihi:** 28.05.2025; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.15574959>
Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
² Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü / Assoc. Prof. Dr., Kastamonu University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Information and Records Management (Kastamonu, Türkiye) **eposta:** gulerdemir2009@gmail.com **ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0002-3934-1596> **ROR ID:** <https://ror.org/015scty35> **ISNI:** 0000 0004 0399 5533 **Crossref Funder ID:** 501100008004

The Role of Libraries in The Sustainable Development Context: Green Libraries Examples³

Abstract

Unconscious consumption of natural and other resources, global warming, climate change, side effects of technology, industrial waste, many wrong actions carried out by humans, and similar situations threaten the biosphere. For these reasons, sustainability and sustainable development have become increasingly discussed globally. Sustainability, with its environmental, economic, social, and human dimensions, is an important concept that points to the measures that should be taken and the principles and policies that should be adopted to provide better quality living conditions for both present and future generations. This study questions the importance, meaning, and function of the sustainability approach in libraries and the concept of green libraries within this framework. The documentary scanning method, one of the qualitative research approaches, was used in the study and was prepared by referring to domestic and foreign literature. Sustainability and sustainable development, environmental, economic, social, and human dimensions of sustainability and sustainability in libraries, and the concept of green libraries constitute the scope of the study. In addition, the study is supported by green library examples selected from the United States, Canada, Spain, India, and Türkiye. The study's findings show that libraries can play an important role in spreading the sustainability approach and that the determined institutional plans, policies, and actions can contribute to ecosystems.

Keywords: Sustainability, sustainable development, green management, green building, green library

³ **Statement (Thesis / Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.
Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.
Funding: No external funding was used to support this research.
Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.
Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.
Similarity Report: Received – Turnitin / Rate: %12
Ethics Complaint: editor@rumelide.com
Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 18.02.2025-**Acceptance Date:** 27.05.2025-**Publication Date:** 28.05.2025; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.15574959>
Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Giriş

Sanayileşme, kentleşme, küreselleşme, dünya nüfusunun hızlı artışı, teknolojik ilerlemeler ve beraberinde çeşitlenerek artan gereksinimler ve sorunlar, gelişmiş ülkeler de dâhil hemen her ülke için zorlu mücadeleleri başlatmıştır. Artan altyapı sorunlarıyla birlikte teknoloji ve sanayileşmenin, fabrika atıklarının, iklim değişikliği vb. koşulların ortaya çıkardığı tahribat ve kirlilikler, doğa ve insan yaşamı için tehdit oluşturmaktadır. Bu noktada, doğal kaynakların sınırlı olduğu düşüncesinden hareket ederek, fazla tüketimden kaçınmak ve gerektiği kadar tüketmek, hatta tüketileni yeniden kazanmak, gittikçe önem kazanmıştır. Bugünkü ve gelecek kuşaklar için daha yaşanılır bir dünyanın varlığı, çevresel duyarlılığı ve tasarrufu ilke edinmeyi gerektirmektedir. Bu bağlamda sürdürülebilirlik, tüm ülkelerin ortak sorumluluğu durumuna gelmiştir. Sürdürülebilirlik, gereksinimleri gelecek kuşakların gereksinimlerini de dikkate alarak karşılamak ve kaynak tüketiminde özenli olmak anlamına gelir. Sürdürülebilir kalkınma için sürdürülebilirliğin tüm boyutlarıyla birlikte, bütüncül bir yaklaşımla ele alınması, doğal, çevresel, ekonomik ve toplumsal sorunların bir arada dikkate alınması gereklidir.

20. yüzyılın sonunda, söz konusu sorunlara ilişkin dünya çapında yoğunlaşan farkındalıkla birlikte sürdürülebilir kalkınma için yapılan çalışmalarda artış göze çarpmaktadır. Sürdürülebilirlik, kurumsal hedefler arasında öncelikli bir yer edinirken, mal veya hizmet üreten kurumlar için iş operasyonlarının çevresel etkisini azaltmayı amaçlayan yeşil yönetim anlayışı da modern işletme politikasının vazgeçilmez bir parçası durumuna gelmiştir. Kütüphaneler, bilimsel, eğitsel ve sosyal yapının önemli bir parçası olarak sundukları çeşitli hizmetler ve işlevleriyle sürdürülebilirliğin yaygınlaşmasına katkıda bulunabilir. Bir yandan kurumsal faaliyetlerinde çevre dostu ilke ve yaklaşımları benimsemeleri, diğer yandan sürdürülebilirlik konusunda eğitim ve farkındalık çalışmaları yürütmeleri, toplumların sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasında önemli bir rol oynar. Sayıları giderek artan yeşil kütüphaneler ise, kütüphanelerde yeşil yönetim ve sürdürülebilirlik anlayışının her geçen gün daha fazla benimsendiğinin bir göstergesidir.

Bu çalışmada, sürdürülebilirlik ve bu anlayışla biçimlenen yeşil kütüphane kavramının giderek artan önemi, anlamı ve işlevleri ele alınmaktadır. Belgesel tarama yöntemiyle, yerli ve yabancı literatürden yararlanılarak hazırlanan çalışmada, öncelikle sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramları incelenmekte; sürdürülebilirliğin çevresel, ekonomik, sosyal ve insani boyutları açıklanmaktadır. Daha sonra, kütüphanelerde sürdürülebilirlik ve yeşil kütüphane anlayışı değerlendirilerek, farklı ülkelerden örnekler sunulmaktadır. Bu kapsamda ele alınan kütüphaneler arasında; ABD'nin Texas eyaletinde yer alan Arlington Halk Kütüphanesi, Kanada'nın Toronto kenti Brampton bölgesindeki Springdale Halk Kütüphanesi, İspanya'nın Barselona kentindeki Gabriel García Márquez Kütüphanesi, Hindistan'ın Tamil Nadu eyaleti Chennai şehrindeki Anna Centenary Kütüphanesi, Türkiye'de İstanbul'da bulunan Koç Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesi ve Rami Kütüphanesi ile Uşak'taki Banaz İlçe Halk Kütüphanesi yer almaktadır. Bu kütüphanelerin, mimari yapılarından iş süreçlerine ve hizmet anlayışlarına kadar yeşil yönetim, sürdürülebilirlik, bilinçli tüketim ve geri dönüşüm kültürünü benimsemeleri, örnek gösterilmelerinin temel nedenidir.

Sürdürülebilirlik Kavramı ve Sürdürülebilir Kalkınma

İngilizce karşılığı 'sustainability' olan sürdürülebilirlik kavramı, etimolojik olarak, sürdürmek, yaşatmak, ayakta tutmak anlamlarındaki 'sustain' fiilinden gelmektedir. Sustain sözcüğünün etimolojik tarihine bakıldığında, 13. yüzyıl sonlarında, sustenen, geçişli (transitive), 'yaşamın gerekliliklerini sağlamak,' 14. Yüzyıl başlarında 'destek vermek' (bir çaba veya neden); fiziksel anlamda, 'düşmekten

veya batmaktan korumak, yukarıda veya dik tutmak'; ayrıca 'yardım etmek ya da (bir kavgayı vb.) devam ettirmek' anlamlarında kullanılmıştır. Eski Fransızca 'sostenir', 'sustenir' dayanmak, katlanmak; acı çekmek, katlanmak (13. yüzyıl) kökünden gelen bu sözcük, Latince 'sustinere' dayanmak, dik tutmak; destek araçlarıyla donatmak; katlanmak, dayanmak sözcüğünden alıntıdır. Bu sözcük sub 'aşağıdan yukarı' + tenere tutmak (PIE, Proto Indo-European/Proto Hint-Avrupa Dili kökünden *ten- 'germek') sözcüklerinin asimile edilmiş halidir. 'Devam etmek, sürdürmek' (bir eylem, vb.) anlamı 14. yüzyılın başlarından kalmaz. 'Dayanmak, (acıya, zorluğa, bir şoka) başarısızlığa uğramadan veya boyun eğmeden katlanmak' anlamı 1400'lerden kalmaz. 'Doğru ve geçerli olarak kabul etmek, haklılığını savunmak' şeklindeki hukuki anlamı ise 15. yüzyılın başlarından kalmaz. Ayrıca 15. yüzyılın başlarından itibaren 'acı çekmek (kayıp)' olarak da kullanılmaktadır. Geçmiş zaman sıfatı olan 'sustained', 1775'te müzik notaları için 'aynı şekilde devam ettirilen veya sürdürülen' olarak belgelenmiştir; piyanonun 'sustaining' pedalı 1889'da bu şekilde adlandırılmıştır (Harper, 2024a).

Sürdürülebilirlik, günümüz kuşağının kaynak tabanının, kendilerine sağlanan ortalama yaşam kalitesinin potansiyel olarak tüm gelecek kuşaklar tarafından paylaşılabilir şekilde yönetilmesi gerekliliği olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram, 1907'de yasal bir itiraza atfen kullanılmıştır. Kavram, 1972'de ekonomi, tarım ve ekolojide; 1979'da ise koruma (conservation) ve çevrecilikte (environmentalism) yaygın şekilde kullanılmıştır (Harper, 2024b).

Politik bağlamda sürdürülebilirliğin kökeni Brundtland Raporuna (1987) dayanmaktadır. İnsanın daha iyi bir yaşama yönelik arzuları ile doğanın getirdiği sınırlamalar arasındaki gerilim üzerine temellendirilen kavram, zamanla, sosyal, ekonomik ve çevresel olmak üzere üç boyutu kapsayacak şekilde yeniden yorumlanmıştır (Kuhlman ve Farrington, 2010, s. 3436). Bu kavram, çoğunlukla gezegenimizdeki yaşamın sürdürülebilmesine yönelik tüm sorunlara işaret etmektedir (Dixit ve Chaudhary, 2020, s. 1).

Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu⁴ tarafından ortaya atılan 'sürdürülebilir kalkınma' kavramı, 'sürdürülebilirlik' kavramının son yıllarda tüm dünyada giderek daha fazla kabul görmesini ve yaygınlaşmasını tetiklemiştir. Ancak söz konusu bu yaygın kullanım, aynı zamanda bir tür belirsizliğin artmasına da yol açmıştır; öyle ki bugün her iki terim de çok geniş bir anlam yelpazesi içinde, çoğu zaman önemsizleştirme noktasına varacak şekilde kullanılmaktadır (Ben-Eli, 2015, s. 2). Sürdürülebilir kalkınma, ekonomik kalkınmanın yanı sıra çevresel kaygıları da dikkate alan bütüncül bir yaklaşımı gerektirir. Birleşmiş Milletler Brundtland Komisyonu sürdürülebilirliği, gelecek kuşakların kendi gereksinimlerini karşılayabilme yeteneğinden ödün vermeden bugünün gereksinimlerini karşılamak olarak tanımlamıştır. Bugün dünyada 140'a yakın gelişmekte olan ülke, kalkınma gereksinimlerini karşılamının yollarını aramaktadır. Ancak iklim değişikliği tehdidinin artmasıyla birlikte bugünkü kalkınmanın gelecek kuşakları olumsuz etkilememesi için somut çabalar sarf edilmesi gerekmektedir. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri⁵, dünya genelindeki nüfusların yaşamlarının iyileştirilmesi ve iklim değişikliğinin insan kaynaklı tehlikeli etkilerinin azaltılması için bir çerçeve oluşturmaktadır. Burada geçen SDG 13 ve SDG 14 ifadeleri, Birleşmiş Milletler tarafından Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 gündeminin bir parçası olarak kararlaştırılan belirli Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine (SDG, Sustainable Development Goals) atıfta bulunmaktadır. Toplamda 17 SDG vardır ve her biri daha sürdürülebilir ve eşitlikçi bir dünyayı teşvik etmek için mücadele edilmesi gereken çeşitli küresel

⁴ World Commission on Environment and Development

⁵ SKH (Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi/ SDG, Sustainable Development Goal) 13: İklim Eylemi (Climate Action), iklim değişikliğini önlemeye yönelik tedbirlerin kalkınma çerçevelerine entegre edilmesi çağrısında bulunmaktadır. SKH 14: Sudaki Yaşam (Life Below Water) ve SKH 15: Karadaki Yaşam (Life on Land) ise dünyanın doğal kaynaklarının kullanımında daha sürdürülebilir uygulamalar çağrısında bulunmaktadır (United Nations, t.y.).

zorlukları ele almaktadır (United Nations, t.y.).

Aşağıda önerilen tanım ve beş sürdürülebilirlik ilkesi seti, sürdürülebilirlik kavramının altında yatan fikirleri geliştirmeyi ve bunlara yeniden bir anlam kazandırmayı amaçlamaktadır. İlkeler, hem genel hem de özel durumlara uyarlanabilir niteliktedir. Belirli durumlarla ilgili olarak (ekonominin sektörleri, kalkınma konuları, iş stratejileri, yatırım kılavuzları veya bireyler tarafından gerçekleştirilen girişimler gibi) özel operasyonel anlamlar kazanabilir. Bu ilkeler beş temel alan bağlamında belirlenmiştir, bunlar (Ben-Eli, 2015, s. 2):

- *Maddi Alan:* Varoluşun temelini oluşturan malzeme ve enerji akışının düzenlenmesinin temelini oluşturur.
- *Ekonomik Alan:* Sermaye/mal varlığının ya da servetin tanımlanması, yaratılması ve yönetilmesi için yol gösterici bir çerçeve sağlar.
- *Yaşam Alanı:* Biyosferdeki diğer yaşam formlarına karşı uygun davranış için temel sağlar.
- *Sosyal Alan:* Sosyal etkileşimler için temel sağlar.
- *Manevi Alan:* Gerekli tutumsal yönelimi tanımlar ve evrensel bir etik kural için temel sağlar.

Bu beş temel ilkedен oluşаn set, sistemik bir yapıya sahiptir. Her bir alan diğerlerini etkilemekte ve karşılığında her birinden etkilenmektedir. Bu yapı, gerçekliğin kendisinin birbirine bağlı doğasını yansıtır. Yeni bir dünya düzeninde düzenleyici ilke olarak sürdürülebilirliğe geçiş arayışında, bazı yönleri vurgularken diğerlerini ihmal eden parçalı bir yaklaşımın etkili ve kalıcı sonuçlar vermesinin olası olmadığını ima eder. Dolayısıyla sürdürülebilirlik, bir nüfus ile çevresinin o nüfusu taşıma kapasitesi arasındaki etkileşim sürecinde dinamik bir dengedir. Öyle ki nüfus, bağlı olduğu çevrenin taşıma kapasitesi üzerinde geri dönüşü olmayan, olumsuz etkiler yaratmadan tam potansiyelini ifade edecek şekilde gelişir (Ben-Eli, 2015, s. 2-3).

Daimi olma yeteneği olarak nitelenen ve yukarıda da ifade edildiği gibi, farklı alanlardaki ilişkilerin uyumunu gerektiren bir kavram olarak sürdürülebilirlik, ilk kez tarım, ormancılık, balıkçılık gibi yenilenebilir kaynaklar alanında kullanılmış olup, köklerinin 1713'lere kadar uzandığı belirtilmektedir. Sürdürülebilirlik kavramı köklü bir geçmişe sahip olsa da, ülkelerin gündemine geniş çapta girmesi son yarım yüzyılda gerçekleşmiştir. 1970'lerden itibaren daha çok çevresel boyutuyla ele alınmaya başlanmıştır. G7 ülkeleri tarafından bir grup akademisyene hazırlattırılan 'Büyümenin Sınırları (Limits to Growth)' başlıklı çalışma, bunun yakın dönemdeki ilk somut örneğini oluşturmaktadır. G7⁶, yedi ülke arasındaki uluslararası bir birliktir. İlk kez 1987 yılında Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (WCED, World Commission on Environment and Development) tarafından hazırlanan 'Ortak Geleceğimiz' (Our Common Future) başlıklı Brundtland Raporu aracılığıyla kalkınma ile ilintili olarak 'sürdürülebilir kalkınma' biçiminde günlük dile girmiş ve izleyen yıllarda da oldukça popüler bir duruma gelmiştir (Şen, Kaya ve Alpaslan, 2018, s. 3). Brundtland Raporu, kısa dönemli ekonomik yararlardan çok, uzun dönemli bir kalkınma stratejisini öngörmüştür. Bu strateji, sadece var olanı değil aynı zamanda gelecek kuşakların da hem ekonomik hem toplumsal çıkarlarının göz önünde tutulmasını öneren bir bilincin oluşturulmasında önemli aşamalardan biridir (Han ve Kaya, 2012, s. 256, 268; akt. Karabıçak ve Özdemir, 2015, s. 45).

Raporda sürdürülebilir kalkınma, ekonomik büyümeyi teşvik etmek için yenilenebilir kaynakların kullanılması, hayvan türlerinin ve biyolojik çeşitliliğin korunması ve temiz hava, su ve toprağın

⁶ G7, Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, İtalya, Fransa, Japonya ve Kanadadan oluşan yedi ülkeyi kapsamakta olup, Avrupa Birliği de bu grubun içinde temsil edilmektedir.

korunmasının taahhüdü olarak tanımlanmıştır (Giddens, Duneier ve Appelbaum 2003, s. 637; akt. Okon, 2013, s. 49). Brundtland Raporu, belirsizliği ve yoksul ülkelerin özel gereksinimlerini göz ardı etmesi nedeniyle eleştirilmiştir. Yoksul ülkelerin kalkınma çalışmalarını gelecek kuşakların yaşanabilir bir dünyayı miras alma haklarını tehlikeye atmadan sorumlu bir şekilde yapmaları beklenmektedir. Sürdürülebilir kalkınma, insanın zekâsı ile dünyanın kıt kaynaklarını tüketmemek için çözümler bulması gerektiği anlamına gelir. Doğal çevrenin kutsallığına saygı duyan yollar bulunmalıdır (Strada, 1999, s. 309; akt. Okon, 2013, s. 49). Genel olarak belirli bir kaynağın korunmasını amaçlayan programları, girişimleri ve eylemleri belirtmek için kullanılan sürdürülebilirlik terimi aslında birbiri ile ilişkili dört farklı alana atıfta bulunur. Sürdürülebilirliğin dört ayağı olarak bilinen bu alanlar, çevresel, ekonomik, sosyal ve insani sürdürülebilirliktir.

Çevresel Sürdürülebilirlik

Dünya genelinde 1960'lerde yaygınlaşan çevresel kirlenme ve yıkımın doğrudan bir sonucu olarak çevre kirliliğine karşı aktivist hareket ve düşüncelerin yayılımı söz konusudur. İnsanlar kendi yerel topluluklarında sanayileşmenin etkilerini görmeye başlamıştır. Su yollarında, toprakta ve havadaki kirlilik artışı bunun göstergesidir. Buna ek olarak, ambalajlama, hızlı/ayaküstü yemek (fast food) ve mobil ailenin (mobile family) gelişimi, yollarda, sokaklarda yaygın bir çöp kirliliğine neden olmuştur. Doğa artık çoğu kişi için esin verici değildir. Bu tarihlerde, bugün dahi çevre ve sürdürülebilirlik hakkında düşünme biçimimizi etkileyen birçok önemli çalışma yayımlanmıştır. 1968 yılı dünyanın büyük bir kısmı için bir değişim dönemi olup bu bağlamda çok fazla yayınlara da sahne olmuştur (Brinkmann, 2021, s. 10). Çevresel sürdürülebilirlik, gelecek kuşakların gereksinim duyacağı sağlıklı ve dengeli bir çevreyi tehlikeye atmaksızın var olan çevre değerlerinin kullanılmasını ve geliştirilmesini gerekli duruma getirmektedir. Buradaki temel vurgu, ekosistemlerin taşıma kapasitesinin ve çevresel değerlerin kendini yenileyebilme olanağının gözetilerek, politika önceliklerinin belirlenmesi gerekliliğidir. Çevresel sürdürülebilirlik, ekosistem bütünlüğü, taşıma kapasitesi ve biyolojik çeşitliliği kapsayan bir kavramdır (Sağır, 2020, s. 77).

Çevresel sürdürülebilirliğin 'doğal sermayenin korunması' olarak tanımlanması, girdi/çıktı kurallarını oluşturmaktadır. İki temel çevresel hizmet - kaynak (source) ve yutak (sink) işlevleri - sürdürülebilirlik gerekli olduğu sürece bozulmadan sürdürülmelidir. Çevresel sürdürülebilirlik, insan ekonomik alt sisteminin ölçeğini düzenleyen dört ana faaliyet üzerindeki bir dizi kısıtlamadır, bunlar; yenilenebilir (renewable) ve yenilenemeyen (nonrenewable) kaynakların kullanımı ve yutak tarafında, kirlilik asimilasyonu (pollution assimilation) ve atık asimilasyonudur (waste assimilation) (Goodland, 1995, s. 10).

Girdi kuralına göre, yenilenebilir kaynak girdilerinin hasat oranları, onları üreten doğal sistemin yenilenme kapasiteleri dâhilinde olmalıdır. Yenilenemeyen kaynak girdilerinin tükenme oranları ise, Serafian yarı-sürdürülebilirlik kuralına (Serafian quasi-sustainability rule) göre, insan icadı ve yatırımıyla yenilenebilir ikâmelerin geliştirilme oranının altında belirlenmelidir. Yenilenemeyen kaynakların artırılmasından elde edilen gelirin kolaylıkla hesaplanabilen bir kısmı, sürdürülebilir ikâmeler arayışındaki araştırmalara ayrılmalıdır. Çıktı kuralına göre ise, değerlendirilen bir proje veya eylemden kaynaklanan atık emisyonları, yerel çevrenin gelecekteki atık emme kapasitesinde veya diğer önemli hizmetlerinde kabul edilemez bir bozulma olmaksızın yerel çevrenin özümseme kapasitesi dâhilinde tutulmalıdır (Goodland, 1995, s. 10). Üretim süreçlerinin doğa açısından sadece iyiği üretmesi olası değildir; iğinin yanında kötünün de çıktığı olarak üretilmesi kaçınılmazdır. Büyüyen ekonomi yalnız ekosistemi mekânsal ve niceliksel olarak işgal etmekle kalmaz, aynı zamanda sürdürdüğü metabolik

üretimin çevresel kaynaklarını ve yutaklarını da niteliksel olarak bozar. Burada önemli olan bu çıktı miktarının ekosistemin atıkları emme ve tüketilen kaynakları yenileme kapasitesini aşmaması gerekliliğidir. Kötülerin üretimi ya da birikmesine izin vermek, kuşkusuz, tercih edilen bir durum değildir, ancak termodinamik yasaları tarafından yönetilen sonlu bir dünyada yaşadığımızdan ve biz ile ürettiğimiz eserler dağılıbilir yapılar olduğundan, iyi olanlarla birlikte kötüler de üretmekten kaçınamayız. Bununla beraber, üretim miktarını ekosistemin atıkları absorbe etme ve tükenen kaynakları yeniden üretme doğal kapasitesi dahilinde tutarsak, ekonominin ölçeği ekolojik olarak 'sürdürülebilir' olur (Daly, 2007, s. 86; Yavuz, 2010, s. 66).

Sürdürülebilirlik ilkeleri ve kültürü ile yoğrulan bir yaşam, evrenin, doğanın ve doğal sistemlerin korunmasına, sağlıklı ve üretken bir yaşam sürdürebilmemize, kirlilik ve atıkların azaltılmasına destek sunmaktadır. Çevresel sürdürülebilirlik, yalnız bizim için değil gelecek kuşaklar için de temiz hava, su ve doğal yaşam gibi kaynakların korunması bağlamında önemlidir. Ayrıca çevresel sürdürülebilirlik, kaynakların minimum atık yaratacak ve hatta bir kısmını yeniden üretecek biçimde kullanımını teşvik edeceğinden, ekonomik sürdürülebilirliği de sağlayacaktır.

Ekonomik Sürdürülebilirlik

Ekonomi kavramı eski Yunancaya ve 'kıt kaynakları yönetme çalışması'na kadar uzanmaktadır. Sürdürülebilirlik perspektifinden ekonomiye bakıldığında, ekonomi tanımının genişletilebileceği ve farklı perspektiflerden açıklanabileceği anlaşılmaktadır. Ekonomik sürdürülebilirliğin çeşitli tanımları vardır. Bu tanımlar arasındaki farklar, başlangıç noktası olarak farklı sürdürülebilirlik modellerinin kullanılmasından kaynaklanmıştır. Burada özellikle iki farklı bakış açısı dikkati çekmektedir. Bir bakış açısı ile ekonomik sürdürülebilirlik, ekolojik ve sosyal sürdürülebilirlik üzerinde olumsuz bir etkisi olmayan ekonomik kalkınmadır. Dolayısıyla ekonomik sermayedeki artış, doğal ve sosyal sermayede bir azalma pahasına olmamalıdır. Diğer bir bakış açısından ekonomik sürdürülebilirlik, toplam sermaye miktarı arttığı sürece sürdürülebilir kabul edilen ekonomik büyüme ile eş tutulmaktadır. Bu yüzden ekonomik sermayenin artmasına, doğal kaynaklar, ekosistem hizmetleri veya refah gibi diğer varlıkların azalması pahasına izin verilebilir. Son olarak, ekonomik sürdürülebilirliğin, kavramlaştırılmasından çok, ekonominin yapılarının ve kurumlarının sürdürülebilir kalkınmayı teşvik ettiği veya engellediği bir araç olarak ele alındığı bir perspektiften söz edilebilir. Bu tanımlardan hangisinin geçerli olması gerektiği araştırmacılar arasında bir değerler sorunudur ve henüz tam bir anlaşmaya varılamamıştır (KTH Royal Institute of Technology, 2020). Genel bir çerçevede tanımlamak gerekirse ekonomik sürdürülebilirlik, işletmelerin kaynaklarını verimli biçimde kullanması ve buna bağlı operasyonel bir kâr elde etme amacı ile faaliyetlerini sürdürülebilir bir şekilde devam ettirmesidir. Sorumlu hareket etmeyerek kaynaklarını verimli kullanmayan işletmeler ise işlevlerini uzun solukta devam ettiremez (Dinçkol Akyol, 2023, s. 33).

Ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanması, ekonomik kaynakların uzun dönemde de kullanılabilmesi için gerekli önlemlerin alınması ve bu kaynakların kullanım maliyetlerinin minimize edilmesi anlamına gelir. Ekonomik bağlamda sürdürülebilir bir sistem, mal ve hizmetleri, tarımsal ve endüstriyel üretime zarar verecek ileri boyutta sektörel dengesizliklerden kaçınacak, iç ve dış borç seviyelerinin yönetilebilir düzeyini koruyacak biçimde sürekli olarak üretebilen bir sistemdir. Bu sistem, bir ülkenin mali yapısının yönetilebilir düzeyde olmasını ve bunun yanı sıra üretim sisteminin de iktisadi çevreyle uyum içinde olmasını sağlayan bir yapıdadır (Şen, Kaya ve Alpaslan, 2018, s. 21).

Ekonomik sürdürülebilirlik, çevresel, sosyal ve insani etmenler ile ilişkisi çerçevesinde, bütüncül bir

yaklaşımı gerektirmektedir. Hangi sektörde olursa olsun, tüm kurumların hedefi olan ekonomik sürdürülebilirlik, bireyler, kurum ve kuruluşlar, devlet/hükümet katmanları arasında sürekli bir uyum, eşgüdüm ve işbirliği gerektiren dinamik bir süreçtir. Ekonomik refahın sorumlu bir anlayışla sürdürülebilirliği, doğal olarak, sosyal sürdürülebilirlik ve refahı da sağlayacaktır.

Sosyal Sürdürülebilirlik

Sosyal sürdürülebilirlik kavramı, farklı bağlamlara göre, değişik şekillerde açıklanabildiğinden ‘sosyal sürdürülebilirlik’ için net bir tanımlama yapmanın zor olduğu sıklıkla ifade edilmektedir (Licht ve Folland, 2019, s. 23; McKenzie, 2004, s. 23). Ancak ‘sosyal sürdürülebilirlik’ tanımının, bu terim için sahip olduğumuz amaçlarla ilişkili olması gerektiği oldukça açıktır. Ayrıca, bu tanım, politika yapıcılarının sosyal açıdan sürdürülebilir sonuçlar elde etmeye çalışırken kullandıkları araçların yanı sıra bunun nasıl yapılabileceğini inceleyen bilim insanları için de bir temel oluşturmalıdır. Daha genel olarak tanım, mikro düzeyden (bina veya mahalle gibi) makro düzeye (bölge veya ülke gibi) ve var olan farklı bölge türlerine (merkezi iş bölgesi, tarihi bölge, kentsel yer gibi) kadar ilgili tüm düzeyler için ortak bir amaç sağlamalıdır (Licht ve Folland, 2019, s. 23-24). Bu bağlamda McKenzie (2004, s. 23) tarafından yapılan tanımlama, kavramın çok yönlü boyutlarını ve ortak yönlerini ele aldığından, genel bir tanımlama olarak kabul edilebilir görünmektedir. Söz konusu tanım şöyledir: Sosyal sürdürülebilirlik, topluluklar içinde yaşamı iyileştiren bir durum ve topluluklar için bu duruma ulaşılabilmesini sağlayan bir süreçtir. McKenzie’nin (2004, s. 23) açıklamalarına göre, sosyal sürdürülebilirliğin sağlanabildiğine ilişkin göstergeler şunlardır:

- Temel hizmetlere erişimde eşitlik (sağlık, eğitim, ulaşım, barınma ve dinlenme dâhil)
- Kuşaklararası eşitlik; gelecek kuşakların, var olan kuşakların etkinliklerinden dolayı dezavantajlı duruma düşmemesi
- Farklı kültürlerin olumlu yönlerine değer verildiği ve korunduğu, bireyler ve gruplar tarafından istendiğinde kültürel entegrasyonun desteklendiği ve teşvik edildiği bir kültürel ilişkiler sistemi
- Vatandaşların yalnızca seçim prosedürlerine değil, aynı zamanda özellikle yerel düzeyde diğer siyasi etkinlik alanlarına da yaygın siyasi katılımı
- Topluluk aidiyeti duygusu
- Sosyal sürdürülebilirlik bilincinin kuşaktan kuşağa aktarılmasına yönelik bir sistem
- Bu sistemi yaymak ve sürdürmek üzere geliştirilen toplumsal sorumluluk duygusu
- Bir topluluğun güçlü yönlerinin ve gereksinimlerinin kolektif olarak belirlenmesine yönelik mekanizmalar
- Bir topluluğun, olası yerlerde ve koşullarda topluluk eylemi yoluyla kendi gereksinimlerini karşılama mekanizmaları
- Toplumsal eylemle karşılanamayan gereksinimlerin karşılanmasına yönelik siyasi savunuculuk mekanizmaları

Görüldüğü üzere oldukça geniş bir çerçevesi olan sosyal sürdürülebilirlik, insanların içinde bulunduğu ekonomik ve sosyo-kültürel koşulların iyileştirilmesini ve çok çeşitli gereksinimlerin eşit ve adil bir biçimde karşılanmasını sağlayan çok boyutlu bir sisteme işaret etmektedir. Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınmanın diğer boyutlarını da (ekonomik, ekolojik/çevresel ve insani) içerdiğinden, oldukça önemli bir konudur. Kurumsal düzeyde, iş tatmini, sağlıklı ve güvenli koşullar, gelir düzeyinin yeterliliği gibi ölçütleri gerektirirken, bireysel, toplumsal ve genel anlamda daha yaşanılır bir doğa, toplum, sosyal çevre, iyi eğitim ve sağlık koşullarını öne çıkarmaktadır. Öte yandan, sürdürülebilirlik

hangi bağlamda ve hangi boyutları ile ele alınırsa alınsın, odağını oluşturan en önemli bileşenlerinden biri, nitelikli yaşam gereksinimleri ile insandır. Bu nedenle, çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliğin varlık nedeninin insan olduğu söylenebilir.

İnsani Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik çevresel ve ekonomik boyutlarıyla karşılaştırıldığında, insani boyutu üzerinde çok fazla durulmadığı anlaşılmaktadır (Spreitzer, Porath ve Gibson, 2012, s. 155). Farklı bağlamlar ve bakış açıları, farklı yönleri veya boyutları vurgulayabildiğinden, insani sürdürülebilirliğin benzersiz veya evrensel bir tanımı da yoktur. Bununla birlikte, tüm insanların sağlıklı, tatmin edici ve onurlu bir yaşam sürdürmelerini sağlayacak yeterli ve kaliteli kaynaklara, hizmetlere ve fırsatlara erişimini sağlamanın, insan sermayesini koruma ve geliştirme yeteneğine işaret ettiği söylenebilir. Bu yetenek, aynı zamanda, diğer canlıların ve gelecek kuşakların haklarına ve gereksinimlerine saygı duymayı da içermektedir. İnsan sermayesinin korunması ve sürdürülebilirliği, daha özel olarak sağlık, eğitim, beslenme, kültür, adalet, insan hakları ve sosyal içerme gibi çeşitli yönleri kapsamaktadır (Dias, 2023). Kısacası, insani sürdürülebilirlik, insan sermayesinin korunması anlamına gelir. İnsani sermaye değeri, ekonomik değer üretecek şekilde emeği gerçekleştirme yeteneğine ilişkin beceri ve bilgi birikimini ifade eder. Bu değer, bir çalışanın deneyim yoluyla kazandığı bilgi ve becerilerin toplamıdır (Penzenstadler, Khurum ve Petersen, 2013).

İnsani sermayenin bileşenleri, sağlık, eğitim, beceri, bilgi, liderlik ve hizmetlere erişim ve benzerleridir. Bireylerin eğitime, sağlığına ve beslenmesine yapılan yatırımlar ekonomik kalkınmanın bir parçası olarak kabul edilir. Kurumların aksine, insan ömrü görece kısa ve sınırlı olduğundan, insanın sürdürülebilirliği kişinin ömrü boyunca yatırımlarla sürekli bakıma gereksinim duyması demektir (Goodland, 2002, s. 1). Sürdürülebilirliğin insani boyutunu anlamak için verilebilecek örneklerden biri, iş yerlerinde insana yapılan yatırımdır. Gelişmeleri için desteklenen bireyler başarıyı elde etmektedir. Başarılı olduklarında, çalışanlara büyüme ve gelişme gücü verilir. Başarılı olan kişiler, kaynakları tüketmek yerine kaynak yaratmaktadır. Son yıllarda, sürdürülebilir organizasyonlar oluşturmaya yönelik ticari ve akademik ilginin önemli düzeyde artışı gözlenmektedir. Sürdürülebilir kuruluşlar, ekonomik, çevresel ve insani performanstan oluşan üçlü bir sonuca dayanma ve bu performansı karşılama kapasitesine sahiptir (Spreitzer, Porath ve Gibson, 2012, s. 155).

İnsani sürdürülebilirlik, yerel, bölgesel ve küresel düzeylerde sürdürülebilir kalkınmanın birbirine bağımlı ve birbirini güçlendiren boyut veya alanları (toplumsal kalkınma, çevre koruma ve ekonomik kalkınma) arasındaki kesişme noktasında etkinlik göstermektedir. Bir topluluğun genellikle fiziksel çevre olarak da adlandırılan yaşam ortamı, o topluluk için inşa edilmiş doğal çevrelerinden oluşur. Sürdürülebilir kalkınmanın altında yatan üç öge olan toplum, çevre ve ekonomi, yaşam ortamının, toplumun istekleriyle orantılı bir yaşam kalitesini destekleme kapasitesini belirler (Monto, Ganesh ve Varghese, 2005, s. 38).

Birey, toplum ve kurumların gelişmişliğinin ve refahının sağlanması, sürdürülebilir ekonomi, sosyal yapı ve çevre ile olasıdır. Hemen hepsinin odağında insan yer aldığından, insani sürdürülebilirliğin sağlanamaması durumunda, sürdürülebilirliğin diğer boyutları etkinleşemez. İnsan haklarına ve özgürlüğüne değer veren toplumlarda, insanların sağlık, refah ve diğer tüm gereksinimleri dikkate alınır. Bu anlayışla biçimlenen politika ve ilkeler ile daha güçlü bir eğitim, sosyo-kültürel yapı, istihdam, kariyer, eşitlik, ilerleme, aidiyet duygusu ve başarı elde edilir. Enerji tasarruflu sistemler, atık yönetimi, geri dönüşüm, yeşil alanlar, doğa dostu programlar, etkinlikler de dahil, sürdürülebilir bir bilgi ve derme

yönetimi anlayışı ile hizmet sunan kütüphaneler, eko-okuryazarlık ve sürdürülebilir yaşam biçimleri konusunda farkındalık oluşturarak sürdürülebilirliği destekleyebilir.

Kütüphanelerde Sürdürülebilirlik ve Yeşil Kütüphane Anlayışı

Kütüphaneler, toplumların bilgi birikimlerini ve kültürel miraslarını gelecek kuşaklara aktararak önemli rol üstlenen kurumlardır. Kil tablet, yaprak, taş, papirüs, parşömen vb. malzemelerden, basılı ve dijital yapıya evrilen kütüphane materyali, kütüphanelerle beraber insanlık tarihinin dönüşümünü de yansıtmaktadır. Özellikle 1950’lerde bilgisayarın bulunması, kütüphanelere büyük bir değişiklik getirmiş ve kütüphanelerin çalışmalarında BİT (bilgi ve iletişim teknolojileri) uygulamalarını başlatmıştır (Singh ve Mishra, 2019). Bu gelişmelere koşut olarak, dünyada en önemli kurumsal hedeflerden biri durumuna gelen bir konu da, çevrenin ve gelecek kuşakların haklarının korunması, rekabet avantajının artırılması ve finansman kaynaklarının güçlendirilmesi amacıyla sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasıdır. Eğitim kurumları, doğal kaynakları koruyarak ve zararlı emisyonları azaltarak sürdürülebilir kalkınmayı amaçlayan en önemli kurumlar arasındadır. Kütüphaneler de, çevre dostu hizmetler sunarak, doğal kaynakları israf eden etkinlikleri, gittikçe artan atık ve zararlı emisyon miktarını veya vakit alan uygulamaları azaltarak, sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmeyi amaçlayan, toplum üzerinde açık etkisi olan eğitim kurumlarıdır (Mohammed, Thabit ve Azeez, 2019, s. 1). Sürdürülebilirlik bilincinin ve kültürünün yaygınlaştırılmasında eğitimin önemli rolü de dikkate alındığında, eğitim işlevleri ile kütüphaneler, bu bağlamda sorumluluk almalıdır.

1990’larda Kuzey Amerika’da Yeşil Kütüphane Hareketi (Green Library Movement) olarak adlandırılan inovatif hareketin ortaya çıkışından bu yana, kütüphanelerin sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınmaya olan ilgileri, özellikle 2000’li yıllarda küresel düzeyde de giderek daha görünür duruma gelmiştir. Bu yenilik, yeşil kütüphane binaları inşa ederek, var olan kütüphane tesislerini yeşilleştirerek, yeşil kütüphane hizmetleri sunarak ve kütüphane içerisinde çevresel açıdan destekleyici ve sürdürülebilir uygulamaları benimseyerek gerçekleşmektedir. Yeşil Kütüphane Hareketi, kütüphane binalarını, uygulamalarını ve hizmetlerini ‘yeşilleştirerek’ çevresel bir sürdürülebilirlik anlayışına odaklanırken, günümüzde kütüphanelerden ve kütüphanecilerden giderek küresel sürdürülebilirlik gündemiyle ilgili olarak proaktif hareket etmeleri beklenmektedir (Antonelli, 2008, s. 2; Mathiasson ve Jochumsen, 2022, s. 1278-1279).

İçinde bulunduğumuz çevre ve ortamlar, iklim değişikliği ve sosyal eşitsizlikler de dâhil olmak üzere birçok tehdit nedeniyle tehlikede olduğundan, tüm kuruluşlar sürdürülebilir kalkınma yoluyla çevreyi korumaya çalışmalıdır. Sürdürülebilir kalkınma hedefinin sağlanması, her türden kütüphanenin bu bağlamda aktif rol oynamasını gerektirir. IFLA⁷, yeşil kütüphane kavramını, “yeşil ve sürdürülebilir bir yaklaşımla çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliği dikkate alan bir kütüphanedir” biçiminde tanımlamaktadır (IFLA, 2022).

Yeşil olmak, sürdürülebilir olmanın önemli bir parçası olsa da, sürdürülebilir olmak, yeşil olmaktan daha bütüncül ve geniş bir kavramdır. Yeşil yönetim, yeşil bina, yeşil uygulamalar vb. yaklaşımlar, sürdürülebilirliğin bir parçası ve destekleyici bileşenleri olarak değerlendirilebilir. Yeşil uygulamalar, geri dönüşüme, kirliliği azaltan girişimlere ve kaynakların sınırlı kullanımına katkı sağlar. Ancak onların yerine konulması ya da yenilenmesi gibi işlevleri yoktur (Küçükcan ve Konya, 2013, s. 168). Sürdürülebilir bir bina, yeşil bina ile sıklıkla birbirinin yerine kullanılsa da daha fazlasıdır. Sürdürülebilir bina ve tasarım, yalnızca çevresel etmenlerin değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal

⁷ International Federation of Library Associations and Institutions/Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumları Federasyonu

boyutların da dikkate alındığı, daha bütünsel bir yaklaşımın benimsenmesine işaret eder. Sürdürülebilirlik, uzun dönemli bakım ve operasyonel uygulamaları içerecek biçimde, binanın inşaat aşamasının ötesine uzanır. Amaç, yalnızca ekolojik ayak izini azaltmakla kalmayıp, aynı zamanda topluma ve ekonomiye olumlu katkıda bulunan binalar yaratmaktır (Omolewa, 2023). Özdemir ve Arslantekin de (2024, s. 488-489), yeşil kütüphanelerin bir bina olmaktan fazlasını ifade ettiğini belirterek yeşil kütüphane bileşenlerine vurgu yapmaktadır. Bunlar, yeşil bina sertifikasyon standartlarını karşılaması (örn. LEED, BREEAM) ve değerlendirme için IFLA vb. kütüphane dernekleriyle iş birliği yapması; hizmet sağlayan, dijital kaynakları tanıtan ve kullanıcı farkındalığını artıran çevre bilincine sahip yeşil kütüphaneci olarak nitelenen profesyonelleri istihdam etmesi ve/veya yetiştirmesi; çevre dostu kaynakları dijitalleştirmeyi ve verimli alan kullanımını önceliğe alması; dermelerini sürdürülebilirlik ilkelerine bağlı biçimde yönetmesi ve geliştirmesi ile çevre eğitimi sağlamak ve hizmet kalitesini iyileştirmek için kuruluşlarla iş birliğine gitmesidir.

Yeşil kütüphaneler için özellikle sertifikasyon sistemleri önemlidir, çünkü kütüphanelerin çevresel etkilerini azaltarak enerji ve su tasarrufu sağlamalarına dayanak oluşturur. Bu aynı zamanda, kullanıcılar için daha sağlıklı ve konforlu ortamlar sağlamaları anlamına da gelmektedir (Kavak, 2024, s. 44).

Öte yandan, türü ne olursa olsun, her bir kütüphanenin sürdürülebilir ve yeşil kütüphane hizmetleri bağlamında neler yapabileceğini içinde bulunduğu koşulları ve bağlı olduğu kurum ile diğer organizasyonlardan alabileceği destekler çerçevesinde değerlendirmesi yararlı olacaktır. İlk adım olarak, ek kaynak ve destek gerektirmeyen uygulamalar dikkate alınabilir. Yeşil ofis uygulamalarının ağırlıklı bölümü bu kategoride sınıflanabilir. Daha sonra, doğal malzemelerin kullanımı, geri dönüşüm ve idareli harcama gibi ilkeleri önceliğe alan kısa, orta ve uzun dönemli stratejiler benimsenebilir (Akbulut vd., 2018, s. 227). Kütüphaneler enerji açısından yeşil bir bina veya çevreyi destekleyebilir, yeşil etkinlikler aracılığıyla bir çevre bilinci hareketi başlatabilir. Örneğin, üniversite kütüphaneleri, üniversite içinden başlayarak farkındalık yaratma eğitimlerine, sergilere ve konferanslara katkıda bulunabilir (Demirtaş Doğan, 2019, s. 52). Kütüphanelerin çevresel, toplumsal ve ekonomik sorunlardan soyutlanması düşünülemez ve en çok da bu nedenle sürdürülebilirlik dikkate alınması gereken bir konudur. Bunun için ayrıca, kullanıcılara öncelik vermek, kullanıcı geri bildirimleri aracılığıyla sosyal eşitliği sağlamak ve halk sağlığını korumak önemlidir (Yıldırım ve Akkaya, 2020, s. 42-43).

Yeşil bir binada olması gereken nitelikleri bünyesinde barındıran kütüphaneler, yeşil kütüphane olarak adlandırılabilir. Yeşil ve sürdürülebilir bir kütüphanede ise, doğal ve yenilenebilir kaynakların kullanımına, su ve enerji tüketimini azaltmaya özen gösterilir. Ayrıca, kütüphanenin iç ve dış mekân tarasımında bulunduğu yerin koşullarına uygunluk, binada kullanılan yapı malzemelerinin niteliği, yeşillik ve bitkilerin kullanımında yine çevreye uyumluluk, kütüphane personeli ve kullanıcısının sağlığına uygun koşullar, atık malzemelerin yerinden kullanımı ile insan ve çevre sağlığını etkileyebilecek olumsuzluklardan kaçınma gibi ölçütler önemlidir (Kılınç, 2013, s. 177-178).

Topkaraoğlu'na (2021, s. 112-113) göre, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşma bağlamında yaşamsal öneme sahip olan halk kütüphanelerinin bu hedeflere ulaşmak için ilgili hükümet organlarıyla koordineli olarak etkinliklerini genişletmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra kütüphanecilerin bu anlamda eğitimi, konuya ilişkin politikaların geliştirmesi ve ilişkili veriler ile nüfusa dayalı hizmetlerin geliştirilmesi önerilmektedir. Kütüphanelerin resmi istatistiklerde tanınması, toplum merkezlerine dönüştürülmesi ve yerel örnekler de dahil olmak üzere IFLA'nın ileri sürdüğü ilkelerin uyarlanarak

yaşama geçirilmesi de önerilenler arasındadır.

IFLA (2022) tarafından belirlenen ilkelere göre, yeşil ve sürdürülebilir kütüphaneler her büyüklükte olabilir, ancak net bir biçimde sürdürülebilirlik özelliklerine sahip olmaları önemlidir. Söz konusu özellikler şunlardır:

- *Yeşil binalar ile araç, gereç ve donanım:* Araç, gereç ve donanımları ile birlikte yeşil bir bina, emisyonları veya karbon ayak izini aktif olarak azaltır.
- *Yeşil ofis ilkeleri:* Bu ilkelerin benimsenmesiyle, rutin işlemler ve süreçler çevresel açıdan sürdürülebilir duruma gelir.
- *Sürdürülebilir ekonomi:* Tüketim kısıtlanır, döngüsel ve paylaşımcı ekonomi uygulamaları geliştirilir ve toplumun erişimine sunulur.
- *Sürdürülebilir kütüphane hizmetleri:* Kullanıcılar için ilgili ve güncel bilgilere erişim kolaydır. Ortak alanlar, cihazlar ve çevre eğitimi sunulur, işlemler verimlidir ve kütüphanenin karbon el izi olumludur.
- *Sosyal sürdürülebilirlik:* İyi eğitim, okuryazarlık, topluluk katılımı, kültürlerarası çeşitlilik, sosyal katılım ve genel katılım dikkate alınır. Kütüphane, eşitsizliği azaltmak için aktif olarak çalışır.
- *Çevre yönetimi:* Çevresel hedefler AKILLI'dır (SMART: Specific, Measurable, Achievable, Realistic and Timebound/Belirli, Ölçülebilir, Ulaşılabilir, Gerçekçi ve Zamana Bağlı) ve kütüphane, çevre üzerindeki olumsuz etkisini azaltmak için çalışır. Kütüphanenin çevre politikası, uygulaması ve çevre çalışmalarının sonuçları daha geniş bir kitleye iletilmektedir.
- *Genel çevresel hedeflere ve programlara bağlılık:* Bu bağlamda sorumluluklarda, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, Paris İklim Anlaşması ve ilgili çevre sertifikaları ve programları dikkate alınır.

Hem Avrupa hem de Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan binaların çoğu toplam enerjinin %40'ını tüketmekte olup CO2 emisyonlarının %30'undan fazlasından sorumludur. Bu nedenle bina yaşam döngüsünün her aşamasında performansı ve enerji kullanımını optimize eden akıllı ve sürdürülebilir binalar temel bir önceliktir. Sürdürülebilir binalarda dış iklim, bina kabuğu (building envelope), iç çevre ve bina enerji yönetim sistemleri gibi ögeler dikkate alınır. Binalar ve sistemler karmaşıktıkça, bu sistemleri analiz etmek için gelişmiş simülasyon tekniklerinin kullanılması gereksinimi de artmaktadır (Coakley ve Keane, 2013). Doğaya ve çevresindeki kaynaklara zarar vermeyen, tükenen kaynaklar yerine, yenilenebilir kaynaklara yönelen, geri dönüşümü önemseyen ve doğayla uyumlu malzemelerden oluşan bir bina, bu özellikleriyle akıllı binanın sürdürülebilir ve ekolojik tasarımıyla ilgili gereksinimlerine de yanıt vermektedir. Akıllı binalarda, enerji elde edilirken olabildiğince fosil yakıt tüketiminden kaçınılmalı, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı artırılırken çevreye zarar verecek sistemler kullanılmamalıdır. Akıllı sistemlerle donatılan akıllı binalar, sahip oldukları özellikler ve avantajlarla yaşamı kolaylaştırarak, enerji, zaman ve iş gücünden tasarruf sağlar; kullanıcılarına güvenli, sağlıklı, keyifli bir çalışma ve yaşam ortamı sunar (Kariptaş ve Karadoğulları, 2015, s. 79).

Kütüphane binalarında bir yandan, aydınlatma, ısıtma, iklimlendirme ve havalandırma için yüksek enerji tüketimi, öte yandan da çok sayıda bilgisayar kurulumu, tüm gün kullanılan fotokopi makinesinin bulunması vb. etmenler dikkate alındığında, sürdürülebilirliğin sağlanamaması sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu sorunları pekiştiren etmenler arasında 'ölü ormanlar' (dead forests) olarak nitelenen basılı kitap ve materyaller de bulunmaktadır (Hauke, Latimer ve Werner, 2013, s. 5). Atık artışına neden olmaları dışında yer sorununa da yol açan basılı kaynaklara ilişkin sorunlar, elektronik cihazların kullanılması ve dijitalleşme ile önemli oranda çözülmüştür. Ancak, her yeni gelişmenin avantaj ve dezavantajları olduğu gibi, dijitalleşme sürecinde de çevre üzerinde olumsuz etkiler bırakan koşulların

gelişimi söz konusudur (Singh ve Mishra, 2019). Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Avrupa'da yapılan çalışmalar, elektronik kaynaklara erişimin sürdürülebilirliğe ilişkin çeşitli kaygıları ortaya çıkardığını göstermektedir. Elektronik hizmetler, bilgiye erişimde önemli bir olanak olarak değerlendirilse de, kütüphanelerin sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir. Elektronik hizmetlerin geleneksel hizmetlerden daha fazla enerji kullanması, ısı ve sağlığı tehdit eden toksik maddeler üretmesi, dermenin fiziksel düzenindeki değişimlerin, örneğin boş rafların artma riskinin mimari estetik ve kaliteyi olumsuz yönde etkileyebilmesi, dijitalleştirilmiş bilgilerin uzun süre korunması ve erişilebilirliğinin sağlanmasındaki zorluk vb. gibi durumlar bu tehditler arasındadır (Afacan, 2017; akt. Arıcı ve Arısal, 2021, s. 2946).

Kütüphane binalarına ve hizmetlerine yeşil ve sürdürülebilir bir yaklaşım, kütüphane ekosisteminin tüm yönlerini (fiziksel binayı ve operasyonları destekleyen sistemlerin yanı sıra kütüphane tarafından sunulan veya kullanılan malzeme ve hizmetleri) dikkate alır. Yeşil yaklaşımlar, yerel topluluk ve toplum üzerindeki kısa ve uzun dönemli etkiye ilişkin geniş bir farkındalığa dayanır ve hizmet ettikleri topluma yönelik bilgi kaynaklarına ve hizmetlerine ilişkin sürdürülebilir bir anlayış sergiler (Genovese ve Albanese, 2013, s. 42-43). Kütüphaneler, çevre dostu veya çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına, materyallerin yeniden kullanılmasına ve geri dönüştürülmesine, atıkların ve toksik ürünlerin azaltılmasına ve alternatif teknolojilerin geliştirilmesine öncülük edebilir (Singh ve Mishra, 2019). Binaların yapımında kullanılan malzemeler, inşaat sonrası oluşabilecek atıklar ve gazlar, dünyanın doğal kaynaklarını hızla tüketmektedir. Bunun için tüm dünyada sürdürülebilirlik anlayışıyla yeşil binalar oluşturmak gittikçe daha önemli duruma gelmiştir. Kütüphanelerin yapımı aşamasında yeşil kütüphane ve bu kütüphaneye uygun çevre tasarımı tercih edilmelidir (Şeşen ve Kuzucuoğlu, 2020, s. 14).

Avrupa Birliği Komisyonu için 'Yeşil Anlaşmayı gerçekleştirmenin önemli bir ölçütü sürdürülebilir bina'dır (SCHELL, 2024). Avrupa Yeşil Anlaşması (Green Deal), Avrupa Komisyonunun 2050 yılına kadar Avrupa'yı net sera gazı emisyonlarının olmadığı ve ekonomik büyümenin kaynak kullanımından ayrıştırıldığı, modern, kaynak açısından verimli ve rekabetçi bir ekonomiye sahip, adil ve refah bir yapıya dönüştürmeyi amaçlayan yeni bir büyüme stratejisidir. Bu amaçla oluşturulan bir dizi politika girişiminin, iklim ve çevresel zorlukları fırsatlara dönüştürerek ve geçişi herkes için adil ve kapsayıcı duruma getirerek yaşama geçirilebileceği öne sürülmektedir (SG Sera Gazı ve İklim Yönetimi, 2021). Bu bağlamda, farklı binalar, farklı sertifikasyon sistemleri ile değerlendirilebilmektedir. DGNB (Alman Sürdürülebilir Yapı Konseyi), LEED (Enerji ve Çevresel Tasarımda Liderlik) ve BREEAM (Bina Araştırma Kuruluşu Çevresel Değerlendirme Yöntemi), Avrupa'da en önemli sertifika sistemlerinin başında gelmektedir. Her üç sertifikasyon sisteminde de içme suyunun idareli kullanımı ya da alternatif su kullanımı konusunun maksimum puana ulaşmada önemli bir etmen olduğu farklı kategoriler bulunmaktadır (SCHELL, 2024). LEED, BREEAM veya DGNB gibi sertifikalı standartlar, binaların sürdürülebilirlik performansını şeffaflaştırmaktadır. Bir kurumun, bina özellikleri, elektrik ve ısı gereksinimleri, emisyonlar veya kaynak kullanımı, yaşam döngüsü maliyetleri, sosyal yönler (örneğin erişilebilirlik), bina yönetimi, hareketlilik (toplu taşıma bağlantıları) ve çevresi (yeşil alanlar) gibi özellikleri ölçüt alınmaktadır (Geberit, 2024). Sürdürülebilirlik konusunda başarılı olmak için standartlara uyum ve ölçüm yapılması yoluyla sürecin izlenmesi önemlidir. LEED sertifikasının, uluslararası düzeye ulaştığı ve Türkiye'yi de içine alan çok sayıda ülke tarafından kullanıldığı bilinmektedir (Karademir ve Dağ, 2021, s. 63). Türkiye'de 05.12.2008 tarihinde 'Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği' kapsamında 01.01.2011 tarihinden itibaren binalarda enerji kimlik belgesi uygulaması başlatılmıştır. Enerji Kimlik Belgesi, asgari olarak binanın enerji gereksinimi ve enerji tüketim sınıflandırması, yalıtım özellikleri ve ısıtma ve soğutma sistemlerinin verimi ile ilgili bilgileri

içeren belge olup, BEP-TR yazılımı aracılığı ile düzenlenir. BEP-TR, binanın enerji performansı ve sera gazı emisyonu sınıfını belirleyen ve Bakanlık sunucuları üzerinden internet tabanlı olarak çalışan bir yazılım programıdır (Acarkan ve Yiğit, 2013, s. 203). Yeşil ve sürdürülebilir kütüphanelerin geliştirilmesinde, bu ve benzeri standartları ve sertifika programlarını izlemek, başarı şansını arttırabileceği gibi kütüphanelere de bir yol haritası çizebilir.

Yeşil Kütüphane Örnekleri

Çalışmanın bu bölümünde, sürdürülebilirlik ve yeşil kütüphane anlayışını iyi bir biçimde temsil ettiği düşünülen örnek kütüphaneler ele alınmaktadır. İncelenen kütüphaneler arasında Arlington Halk Kütüphanesi (ABD), Springdale Halk Kütüphanesi (Kanada), Gabriel García Márquez Kütüphanesi (İspanya), Anna Centenary Kütüphanesi (Hindistan), Koç Üniversitesi Suna Kırac Kütüphanesi ve Rami Kütüphanesi ile Banaz İlçe Halk Kütüphanesi (Türkiye) bulunmaktadır. Bu kütüphaneler, mimarileri ve hizmet anlayışlarıyla yeşil yönetim, sürdürülebilirlik, bilinçli tüketim ve geri dönüşüm kültürünü benimsemeleri nedeniyle örnek alınmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri, Arlington Halk Kütüphanesi

1923 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin Teksas eyaletindeki Arlington kentinde açılan Arlington Halk Kütüphanesi (Arlington Convention & Visitors Bureau, 2024), sürdürülebilirliği, enerji kullanımını 10 yılda %36 oranında azaltan verimliliklerle sağlamıştır. Ayrıca bu konuda farkındalığı yaymak üzere yaptığı çalışmalar arasında yazar sohbetleri yer almaktadır. Kütüphanede sürdürülebilirlik konusunda halka açık yazar konuşmalarının yapıldığı programlar düzenlenmiş ve söz konusu programlara çok fazla katılım sağlanmıştır. Konuşmalarda, sürdürülebilirlikte ortaklığın değeri, açlık sorunu gibi konular ele alınmıştır. Kütüphane, uygulamalı bir organik bahçe ile sürdürülebilirliğin kişisel ve ulaşılabilir olabileceği mesajını vererek geniş bir yaş ve demografik grup yelpazesine ulaşabilmektedir (Urban Libraries Council, 2024). Bunun dışında, kütüphanenin sosyal sürdürülebilirliği sağlamak üzere kamuoyundan bilgi ve öneriler almak üzere yaptığı çalışmalar dikkat çekicidir. 2024 yılında gerçekleştirdiği çalışmada 12 başlık altında topluluk girdilerine ulaşmaya çalışılmıştır. Söz konusu başlıklar şunlardır (GazetteLeader, 2024):

1. *KidZone*: Beş yaşına kadar çocuklara yönelik bir öğrenme ve oyun alanı
2. *Üçüncü Mekan Alanı (Third Place Space)*: Kütüphane alanlarının sosyalleşme ve gece geç saatlerde yapılan etkinlikler için kullanılması
3. *Dünya Vatandaşları (Citizens of the World)*: Kültür, dil ve çeşitliliğe odaklanan programlama
4. *Öğrenci Birliği (Student Union)*: Gençlere yönelik, sivil katılıma odaklanan bir alan
5. *Kariyer Pusulası (Career Compass)*: Kariyer ve gönüllülük fırsatları hakkında bilgi veren bir alan
6. *Dönüştürülebilir Kit-Kart (Convertible Kit-Cart)*: Kütüphane hizmetlerini alışveriş merkezleri, hastaneler ve sosyal plazalar gibi alanlara taşımak için kullanılabilecek bir sosyal yardım çalışması
7. *Kütüphanem Ne Yapıyor? (My Library Does What?)*: Geleneksel olmayan kitlelere [toplumda fazla öne çıkmayan, düşük gelirli, engelli, farklı kültürden vb. dezavantajlı gruplar] ulaşmak için 'geleneksel olmayan markalama'ya (untraditional branding) sahip gezici bir araç
8. *Öğrenme İştahı (Appetite for Learning)*: Beslenme, yemek pişirme ve sürdürülebilirlik konularında uygulamalı programlama
9. *Bir Uzman Ödünç Alın (Borrow an Expert)*: Belirli alanlarda uzmanlığa sahip olanları

gereksinim duyan veya isteyenlerle buluşturacak bir takas odası (clearinghouse)

10. *Uzaktan Çalışma Alanı (Remote Work Space)*: Ortak çalışma alanları ve ödünç verilebilir teknoloji ile kütüphanelerin çalışma merkezleri olarak kullanılması
11. *Topluluk Ortaklığı (Community Collective)*: İnsanların komşularıyla buluşup bağ kurabilecekleri bir yer
12. *Arlington Kent Meydanı (Arlington Town Square)*: Topluluk oluşumunu teşvik etmek için teknolojiyi ve sosyal medyayı kullanmak

Resim 1. Arlington Halk Kütüphanesi (Arlington Convention & Visitors Bureau, 2024).

Kanada, Springdale Halk Kütüphanesi

1923 yılında çocuklara yönelik bir yaz projesi olarak kurulan ve o zamandan beri Washington County'nin bir parçası durumuna gelen (5NEWS Web Staff, 2023) Springdale Halk Kütüphanesi, bitişiğindeki Komagata Maru Parkı ile beraber, Toronto'nun bir banliyösü olan Brampton'da bulunmaktadır. Üçgen şeklindeki tek katlı kütüphane binası ve teraslı bahçeler, su oyun alanı ve yine üçgen bir köşk içeren çevredeki yeşil alan, birçok tasarım ödülüne layık görülmüştür. Kütüphanede, LEED Gold sertifikası almak için bir dizi sürdürülebilir strateji kullanılmıştır. Bunlar arasında, jeotermal ısıtma ve soğutma, kitap sayfaları gibi görünen güneş enerjisine duyarlı pencereler, elektrikli araba şarj istasyonları ve ısı yalıtımını güçlendiren yeşil bir çatı yer almaktadır (ZinCo GmbH, t. y.). Binada, ayrıca gri su sistemi kullanılmaktadır. Gri su geri kazanımı, tuvalet suyu dışındaki (duş, lavabo, küvet gibi) atık suyun yeniden kullanılmak üzere arıtılmasıdır. Gri su, yeniden kullanım ve uygulama potansiyeli olan, yüksek hacimli, düşük dirençli atık su olarak kabul edilir. Gri suyun bileşimi çeşitlidir ve yaşam tarzına, donanımlara ve iklim koşullarına bağlıdır (Oteng-Pepurah, Acheampong ve deVries, 2018, s. 255). Yeşil tümsek, kütüphanenin okuma odasının iç kısmında kubbeli bir çatı oluşturmuştur. Özellikle zemin seviyesinden bakıldığında, organik çatı şekli, vadinin eğimli topoğrafyasıyla uyumludur (ZinCo GmbH, t. y.).

Kütüphane, erişim kolaylığını ve arsanın doğal yapısıyla uyumu sağlamak amacıyla caddeye yakın bir yerde inşa edilmiştir. Arsanın kuzey kısmında ise açık bir rekreasyon alanı ve otopark bırakılmıştır. Springdale Kütüphanesi, yalnızca bir mimari proje değil, aynı zamanda bir peyzaj çalışmasıdır. Arsanın hafif engebeli yapısı, yaşlılar için teraslanmış bir alan dışında korunmuş ve bina çatısında da devam ettirilmiştir. 'Imagine' sözcüğünün harfleri, hem yatay hem de dikey düzlemde bir çocuk oyun alanı etrafında yer alacak şekilde tasarlanmıştır. Bina, 1.860 m²'lik bir kütüphane ve 465 m²'lik çok amaçlı

salonu içermektedir. Yapının farklı bölümlerinde geleneksel malzemelerle oluşturulmuş modern detaylar bulunmaktadır. Kütüphaneye, delikli alçıpandan yapılmış ve denetimli ışık sağlayan bir çatı penceresi eklenmiştir. Cephede, güneş yönlerine göre yoğunlaşarak renk değiştiren seramik desenler, dışarıda yer alan paslanmaz çelik çubuklarla birlikte, güneş ışığını denetim altına almak için tasarlanmıştır. Bu cephe unsurları, kitap sayfaları ve ağaç gövdelerinin soyut birer yansıması olarak düşünülmüştür (Yapı, t. y.).

Resim 2. Springdale Halk Kütüphanesi (Green Advocacy Partners, 2024).

İspanya, Gabriel García Márquez Kütüphanesi

Gabriel García Márquez Kütüphanesi (Biblioteca Gabriel García Márquez), Barselona, Sant Martí bölgesindeki La Verneda i la Pau semtinde yer almaktadır. Ahşap ve yaklaşık 4.000 m²'lik taban alanına sahiptir. 2022 yılında açılan kütüphane, Latin Amerika edebiyatı alanında uzmanlaşmıştır (Ajuntament de Barcelona, 2023). Bu kütüphane, 21 Ağustos 2023 tarihinde, Hollanda'nın Rotterdam kentinde düzenlenen 88. IFLA Dünya Kütüphanesi ve Enformasyon Konferansında (World Library and Information Conference) '2023 Yılı'nın En İyi Yeni Halk Kütüphanesi' seçilmiştir. SUMA Arquitectura tarafından tasarlanan ve adını Nobel Ödülü sahibi Gabriel García Márquez'den alan kütüphane, geometrik bir yapıya sahiptir. Beş katlı, sekizgen şeklindeki bina, katlanmış ve delikli levhalarla istiflenmiş kitap bloklarını çağrıştırmaktadır (Morehart, 2023). Her bir kitap, yapısal gereksinimlerin yanı sıra mekânın aydınlatma koşullarına, karakterine, programına ve kentsel bağlantılarına bağlı olarak farklı yönlere yönlendirilmiş yoğun bir ahşap panel yapısından oluşmaktadır. Yapıda sertifikalı ormanlardan elde edilen ahşap kullanılmıştır. Böylece, hem inşaat sürecini hızlandırarak sanayileşme ve prefabrikasyon yoluyla maliyetleri düşürmek, hem de karbon ayak izini ve sera gazı emisyonlarını azaltmak amaçlanmıştır (SUMA Arquitectura, 2024).

Yılın Halk Kütüphanesi jürisi ödülü için ölçütler, kütüphanenin çevresi ve yerel kültürle etkileşim biçimi, binanın mimari kalitesi, mekân ve hizmetlerinin esnekliği, öğrenme ve sosyalleşmeye ilişkin desteği, dijitalleşme ve teknik alt yapı gibi özelliklerin yanı sıra sürdürülebilirlik konuları doğrultusunda belirlenmiştir (Ajuntament de Barcelona, 2023). Kütüphane, yaratıcılık, diller ve dijital okuryazarlık üzerine atölye çalışmaları sunan bir topluluk merkezi olarak hizmet vermektedir (Morehart, 2023).

Resim 3. Gabriel García Márquez Kütüphanesi (Morehart, 2023).

Hindistan, Anna Centenary Kütüphanesi

2010 yılında Hindistan, Tamil Nadu, Chennai’de kurulan Anna Centenary Kütüphanesi, modern teknoloji ile donatılmış olup, LEED tarafından altın derecelendirmesine uygun bulunmuştur (Patil ve Jani, 2024, s. 3607). Kütüphane, sürdürülebilirliğini artırmak için binasında hem pasif tasarım özelliklerini hem de kaynak açısından verimli aktif öğeleri kullanan, çevreye duyarlı bir şekilde yapılmıştır. Dokuz katlı kütüphane binası, toplam 30.950 m² alana ve 1,5 milyon kitap alabilecek kapasiteye sahiptir. Sürdürülebilirlik anlamında önemli bir ölçüt olarak binanın fiziksel koşulları engellilerin gereksinimlerine uygundur. Ayrıca kütüphane, Braille alfabesiyle yazılmış kitaplar ve konuşan kitaplar ile elektronik ve görsel-işitsel medyayı içermektedir. Kütüphane, Chennai’deki Kotturpuram’da iyi gelişmiş bir bölgede, kentin her yerinden kolay erişime sahip bir konumda yer almaktadır. Binanın biçimi, optimize edilmiş yüzey/hacim oranları ve sürdürülebilirliğini artıran pasif çözümler dikkate alınarak tasarlanmıştır. Kuzey ve doğuya bakan okuma alanları, bol gün ışığı alan strüktürel camlı cephelerin yanında yer almaktadır. Isıyı ve parlamayı azaltmak için çatı çıkıntılıları, pergolalar ve metal panjurlar da kullanılmıştır. Binanın ısı etkisini azaltmak amacıyla kütüphane teras alanı yüksek albedo boyalarla boyanırken, 1, 2 ve 3. katlardaki oditoryum terası ve kütüphane terası katı ise yeşil çatı ile kaplanmıştır. Bu yüzeylerde kullanılan toprak, projenin kazısı sırasında toplanmış olup, toprağın üst 20 cm’lik kısmı peyzaj uygulamaları için ayrılmıştır. Projede, toplam maliyete göre %12 oranında geri dönüştürülmüş içerik değerine sahip yapı malzemeleri kullanılmış ve inşaat atıklarının %75’i sahada yeniden kullanılmış ya da geri dönüşüme gönderilmiştir. Bölge ekonomisini desteklemek ve çevresel etkiyi azaltmak amacıyla inşaat malzemelerinin %77’si yerel olarak sağlanmıştır. LED ve CFL aydınlatmalar, yüksek verimli motorlar, pompalar ve fanlar, aydınlatma ve havalandırmanın izlenmesini ve denetimini sağlayan sistemler gibi binanın enerji tüketimini azaltan birçok özellik bulunmaktadır. Bina, eşdeğer büyüklükteki sıradan bir binaya göre %17,5 daha az tüketim yapmaktadır. Kütüphanede, yağmur suyunun toplanması ve yeraltı suyu seviyesinin artırılması amacıyla kullanılan yağmur suyu karteri ve süzülme çukurları bulunmaktadır. Sahanın en alçak noktasında bir toplama kuyusu/kum filtresi yer almaktadır. Bu filtre sahanın dışına çıkan fırtına akıntısından kaynaklanan çöktillerin uzaklaştırılmasına yardımcı olmaktadır. Kütüphanenin atık sularının arıtılması için kanalizasyon arıtma tesisi bulunmaktadır ve arıtılmış atık su, yalnız peyzaj sulama ve tuvalet sifon gereksinimleri için kullanılmaktadır. Yüksek verimli peyzaj damlama ve yağmurlama sistemi ile sulamada su tüketimi azaltılırken, su tasarruflu aygıtlarla birlikte standart bir binaya göre %64 daha az

su kullanılmaktadır. Binada düşük VOC (Volatile organic compounds/uçucu organik bileşikler) içeren ürünler (boyalar, yapıştırıcılar ve sızdırmazlık malzemeleri) kullanılarak iç hava kalitesi sağlanmış olup, CRI sertifikalı halı ve üre formaldehit içermeyen MDF ve kontrplak reçineleri kullanılmıştır. Bina içerisinde yalnızca çevre dostu ev bakım kimyasallarının kullanımına izin verilmektedir. Kütüphanede, geri dönüşüm için farklı malzemelerin depolanabileceği alanlar, grafikler, posterler ve çocuk alanının merkezinde doğayı koruma mesajını destekleyen yapay ağaç kullanılarak, yeşil yaşam konusunda halkın daha fazla bilinçlendirilmesi sağlanmaktadır (Beciri, 2012).

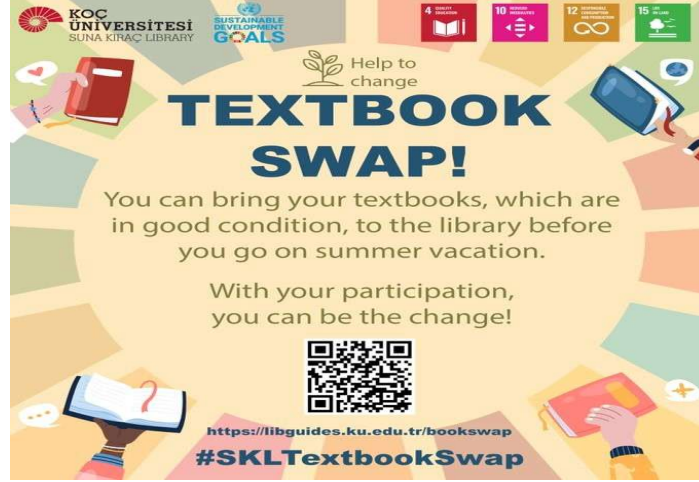

Resim 4. Anna Centenary Kütüphanesinin yapay ağaçlı Çocuk Alanı (Beciri, 2012).

Türkiye, Koç Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesi

Koç Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesi, 1590 cilt kitaptan oluşan bir derme ile 12 Ekim 1993 tarihinde İstanbul'da İstinye'deki eski kibrit fabrikası alanına inşa edilen kampüste kurulmuştur (Koç University, 2024a). Suna Kıraç Kütüphanesi, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini (SKH) benimseyen ve hizmetlerini de bu hedeflere göre uyarlayarak güncelleyen bir kütüphanedir. Kütüphane, bilgiye eşit erişimi sağlamakta, eğitim kalitesinin artırılması için aktif olarak çalışmakta ve farklı sürdürülebilir kalkınma hedefleri kapsamında hizmet ve etkinlikler düzenlemektedir. Kütüphane, bir Sürdürülebilirlik Komitesi kurmuştur. Komitenin temel amacı, çevresel ve sürdürülebilir konularda hizmet, etkinlik ve eğitimler düzenleyerek kampüste sürdürülebilir kalkınma hedefleri konusunda farkındalık yaratmaktır. Sürdürülebilirlik Komitesi'nin ilk çalışmalarından biri IFLA ENSULIB'in (Environment, Sustainability and Libraries Section= Çevre, Sürdürülebilirlik ve Kütüphaneler Bölümü) 'What is a Green Library?' (Yeşil Kütüphane Nedir?) tanımının ve yeşil kütüphane özelliklerinin yer aldığı metni Türkçeye çevirmek olmuştur. Türkçe çeviriye IFLA ENSULIB'in web sitesinden ulaşılabilir (IFLA, 2023). Komite üyeleri, sürdürülebilirlik alanındaki ulusal ve uluslararası araştırmaları, etkinlikleri ve diğer gelişmeleri yakından izlemekte, bu tür çalışmalara destek vermektedir. Komite, sürdürülebilirlikle ilgili politika ve düzenlemelerin geliştirilme ve uygulama süreçlerine de katkıda bulunmaktadır (Koç University, 2024b). Kütüphanenin önemli girişimlerinden biri, kitap takasıdır. Tüketim alışkanlıklarının daha sürdürülebilir bir geleceğe ulaşmak için değiştirilmesi gerektiği düşüncesiyle, kitap takası etkinliği sorumlu tüketime dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda Suna Kıraç Kütüphanesi Kitap Takas standıyla Koç Üniversitesi merkez kampüsünde düzenlenen 'Fuar Etkinliği'ne katılmıştır. Ayrıca, kitap takası için bir poster hazırlayarak, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi ikonlarına yer vermiştir. Bu sayede katılımcılara

çevresel destek ve sürdürülebilirlik konularında bilgi sağlanmıştır. Etkinliğin olumlu geri dönüşlerinin ardından Sürdürülebilirlik Komitesi, Ders Kitabı Takasları gibi yeni planlamalar yapmaya devam etmektedir. Ayrıca çevre ve iklim konularına yönelik projeler de düşünülmektedir (IFLA, 2023, s. 24).

Resim 5. Koç Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesi Ders Kitabı Takasları Posteri (Koç University, 2024b).

Türkiye, Rami Kütüphanesi ve Banaz İlçe Halk Kütüphanesi

IFLA ENSULIB'in Haziran 2024 bülteni, sürdürülebilirlik ve çevre bilincine katkıları ile Türkiye'de, Rami Kütüphanesi ve Banaz İlçe Halk Kütüphanesine yer vermiştir. Tarihi Rami Kışlasının 2023 yılında tamamlanan restorasyonundan sonra hizmete giren Rami Kütüphanesi, Türkiye'nin ilk sürdürülebilir kütüphanesi olarak nitelenmektedir. Rami Kütüphanesi, Biyosfer Sertifikası olarak çevresel sorumluluğunu belgelemiştir. Öne çıkan çevre dostu uygulamaları arasında, yağmur suyu hasadı sistemi ve geri dönüştürülmüş kâğıtlardan defter yapma gibi etkinlikler bulunmaktadır (DHA, Demirören Haber Ajansı, 2024). Kütüphane, büyük bir kampüste, hem bireysel/bağımsız hem de grup çalışmalarına ayrılmış okuma odaları ile atölye, seminer, sergi gibi farklı kullanımlara açık çeşitli etkinlik alanlarına sahiptir. Ayrıca, engellilerin gereksinimlerini dikkate alınarak hazırlanmış engelli merkezi, kapsayıcı politikaları olduğuna da işaret etmektedir (Rami Kütüphanesi, 2023a). Türkiye'de Biyosfer Sürdürülebilir Müze Belgesine sahip ilk kütüphane olarak geçen bu yapının, restorasyon teknikleri ve altyapı sistemleri ile sürdürülebilirlik ölçütlerine uygunluğu tescillenmiştir. Kütüphane, yerel kültürü koruyup geliştirmesi ve İstanbul halkına doğal, yeşil yaşam alanı sunması gibi nitelikleri ile anılmaktadır. Restorasyon sürecinde hasarlı yapı kısımlarının, özüne uygun, yöresel ve doğal malzemelerle ve özel tekniklerle yeniden inşası gerçekleştirilmiştir. Yapıda, su kalitesi ve atık yönetimi gibi çevresel sürdürülebilirlik ölçütlerine uygunluk için de çalışmalar yapılmaktadır. Genel olarak, 51.000 m2 kapalı peyzaj alanı, 1.000 m2 yapay göleti, yürüyüş ve bisiklet yolları, sergi alanları, amfileri, kitap restorasyonu için biyoloji ve kimya laboratuvarları, şifa merkezi ve arşiv bölümleri gibi özellikleri, sürdürülebilirliği destekleyen bileşenleridir (Rami Kütüphanesi, 2023b).

Resim 6. Rami Kütüphanesi Biosphere Sürdürülebilir Müze Sertifikası (Rami Kütüphanesi, 2023b).

Uşak'ın Banaz ilçesinde hizmet veren Banaz İlçe Halk Kütüphanesi, IFLA ENSULIB komisyonu tarafından Yeşil Kütüphane Projeleri arasında dünya çapında ilk 5 kütüphane arasına girmiştir. Türkiye'nin ilk agro kütüphanesi olarak da anılan kütüphane, bitki yatakları, tohum kitaplığı, kompost sandığı ve böcek oteli gibi çevre dostu alanlarla donatılmış olup sürdürülebilir tarım ve çevre bilincini artırma konusundaki çalışmalarıyla dikkat çekmektedir. Kütüphanenin 'Tüketen Toplumdan Üreten Topluma' mottosuyla yürüttüğü projeler, ulusal ve uluslararası düzeyde etki oluşturmuştur. 20-22 Mayıs 2024 tarihlerinde düzenlenen Kırsal Kütüphane Ağı toplantısında, Türkiye'nin 15 farklı kentinden gelen 20 kütüphaneci, Banaz İlçe Halk Kütüphanesinde bir araya gelmiş ve sürdürülebilir tarım konusunda görüş ve deneyimlerini paylaşmıştır. Ayrıca bu etkinlikte katılımcılar, kendi bölgelerinden getirdikleri tohumları tohum kütüphanesine bağışlamıştır (DHA, Demirören Haber Ajansı, 2024).

Resim 7. Türkiye'nin ilk Agro-Kütüphanesi- Banaz İlçe Halk Kütüphanesi (Uşak Haber, 2024).

Sonuç

Küreselleşen dünyada sanayileşme ve düzensiz kentleşme gibi etmenler, doğal kaynakların hızla tükenmesine yol açarken, kaynaklar üzerinde talebi etkileyen nüfus artışının ortaya çıkardığı dengesizlik, atıkların ve çevre kirliliğinin çoğalmasını tetiklemektedir. Bilinçsiz ve gereğinden çok

tüketim ise, bu sorunların boyutlarını daha da büyötmektedir. İnsanlığı tehdit eden bu sorunlara çözüm arayışı, ‘sürdürülebilirlik’ ve ‘sürdürülebilir kalkınma’ gibi kavramların ülke politikalarında ve uluslararası gündemde önceliğı almasına neden olmuştur. Şimdiki kuşakların gereksinimlerini karşılarken kendilerinden sonraki kuşakların gereksinimlerini de dikkate almaları ve gerektiğinden fazla tüketimden kaçınmaları, sürdürülebilirliğin gereğidir. İnsan eliyle gerçekleştirilen her yanlış eylem ve bilinçsiz tüketim, doğal kaynakların azalması, hava, su ve çevre kirliliğı, atıkların çoğalması gibi sorunlara yol açmaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması, çevresel, ekonomik, sosyal ve insani boyutları ile sürdürülebilirlik ilkeleri ve politikalarının uygulanmasına bağlıdır. Döngüsel ekonomi, bilinçli atık yönetimi, çevre dostu mimari yapı ve planlamalar, tüketim alışkanlıklarının düzenlenmesi ve daha bir çok önlem, bireysel, kurumsal ve toplumsal düzeyde refahı ve gelişmeyi sağlamaktadır.

Ülke politikalarında kurumsal sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin çözüm stratejilerinin önemli paydaşlarından biri de kütüphanelerdir. Kütüphaneler, demokratik ve evrensel ilkelerin savunuculuğı, bilgi kaynaklarının dolaşımı ve paylaşımı, kütüphaneler arası ödünç verme ve çeşitli işbirlikleri gibi işlevleri ile sürdürülebilirliğin doğal bir parçası olduğı gibi, bu bağlamda toplumsal bilinç ve farkındalığı yaygınlaştıracak kurumlardır.

Bu çalışmada, kütüphaneler için sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınmanın ve bu bağlamda yeşil kütüphane kavramının anlamı ve işlevleri sorgulanmış; çalışma yeşil kütüphane örnekleri ile desteklenmeye çalışılmıştır. Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, İspanya, Hindistan ve Türkiye’den seçilen yeşil kütüphane örneklerinde kurumlara özel sürdürülebilirlik uygulamalarının kesiştiğı nokta, konuya ilişkin kurumsal farkındalık ve sorumluluk anlayışıdır. Sürdürülebilirlik boyutuna ilişkin yönetiminde şeffaflık ve hesap verebilirlik anlamında LEED, BREEAM veya DGNB gibi sertifikalı standartlar, söz konusu örnekler de dahil yeşil ve sürdürülebilir kütüphaneler için yol haritasını oluşturmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri’nden Arlington Halk Kütüphanesinin sürdürülebilirlik konusunda halka açık yazar konuşmaları, yoksulluk, açlık vb. sorunlara ilişkin arayışları sosyal sürdürülebilirlik çabalarına işaret ederken, kullanıcılara açık organik bahçesi çevre dostu politikalarını yansıtmaktadır. Jeotermal ısıtma ve soğutma, güneş enerjisine duyarlı pencereler, elektrikli araç şarj istasyonları, ısı yalıtımını güçlendiren yeşil bir çatı ve gri su sistemi gibi yapılanmaları ile Kanada’dan Springdale Halk Kütüphanesi, çevresel sürdürülebilirliğin temsili anlamında önemli bir örnektir. IFLA’nın ‘2023 Yılıının En İyi Yeni Halk Kütüphanesi’ olarak örnek gösterdiği İspanya’daki Gabriel García Márquez Kütüphanesi, yerel çevre ve kültürle etkileşimi, mekân ve hizmetlerinin esnekliğı, öğrenme ve sosyalleşmeye desteğı, dijitalleşme uygulamaları, gelişmiş teknik alt yapısı ve güçlü mimarisi ile sürdürülebilirliğin tüm boyutlarını yaşama geçirmiş görünmektedir. 2010 yılında LEED’in altın derecelendirmesine uygun bulunan Hindistan’daki Anna Centenary Kütüphanesi, güneş enerjisinden yararlanan, atık suyu dönüştüren mekanizmaları, geri dönüşüm uygulamaları, tüketimde gösterdiği özen ve çevre dostu mimarisi ile örnek alınabilecek bir diğer kütüphanedir.

Türkiye’de yeşil ve sürdürülebilir kütüphaneler arasında öne çıkan örnekler ise Koç Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesi, Rami Kütüphanesi ve Banaz İlçe Halk Kütüphanesidir. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini ilke edinen Suna Kıraç Kütüphanesi, bir Sürdürülebilirlik Komitesi kurmuştur. Komite, sorumlu tüketim bilincini yaymak amacıyla ders kitabı takasları yapmakta, çevre ve iklim konularında da çalışmalar yürötmektedir. Rami Kütüphanesi ve Banaz İlçe Halk Kütüphanesi ise IFLA ENSULIB, Haziran 2024 bülteninde sürdürülebilirlik anlayışları ve çevre bilincine verdikleri katkılarla anılmıştır. Biyosfer Sertifikası alan Rami Kütüphanesi, yağmur suyu hasadı sistemi ve geri

dönüştürülmüş kâğıtlardan defter yapma gibi uygulamalarıyla dikkati çekmektedir. Restore edilen binasında aslına uygun doğal ve yerel malzeme ile özel teknikler kullanılmıştır. IFLA ENSULIB komisyonu tarafından Yeşil Kütüphane Projeleri arasında dünya çapında ilk beş kütüphane arasına alınan ve Uşak'ın Banaz ilçesinde bulunan Banaz İlçe Halk Kütüphanesi ise, Türkiye'nin ilk agro kütüphanesi olarak nitelenmektedir. Bitki yatakları, tohum kitaplığı, kompost sandığı ve böcek oteli gibi çevre dostu alanlarla donatılan kütüphane, yeşil yönetim ve çevre duyarlılığı açısından önemli yapılar arasında yer almaktadır.

Bireysel, kurumsal ve/ya da toplumsal anlamda, daha iyi yarınlara kavuşmanın yolu bugünleri daha iyi duruma getirmektir. Bu da çevresel, ekonomik, sosyal ve insani boyutları ile sürdürülebilirlik anlayışını benimsemeyi; bunun için adım atmayı gerektirir. Kütüphaneler, küresel tehditler karşısında çeşitli stratejiler geliştirebilecek ve önlemler alabilecek, bilgi kaynaklarını ve çevresel duyarlılığı artırarak sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunabilecek güce ve potansiyele sahiptir. Kütüphanelerin, çevre dostu uygulamaları benimsemesi, toplumsal farkındalığı artırıcı toplantı, etkinlik, atölye, çalıştay ve/veya eğitim programları düzenlemesi ve uluslararası sürdürülebilirlik standartlarına uyum sağlaması, oldukça önemlidir. Bunun dışında, yerel kurum, kuruluş ve topluluklarla işbirlikleri geliştirerek sosyal sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmaları sağlanabilir. Kütüphaneler sürdürülebilirlik çabalarında örnek oluşturabilecek kuruluşlardır.

Kaynakça

- Acarkan, B. ve Yiğit, K. (2013). *BEP-TR yazılımı ile konutlarda enerji kimlik belgesi uygulaması ve aydınlatmaya yönelik tüketilen enerjinin tasarruf potansiyelinin belirlenmesi*. Erişim adresi: https://www.emo.org.tr/ekler/od2cd51d97b9ecb_ek.pdf
- Afacan, Y. (2017). Sustainable library buildings: Green design needs and interior architecture students' ideas for special collection rooms. *The Journal of Academic Librarianship*, 43, 375-383.
- Ajuntament de Barcelona (2023, 21 Ağustos). *Biblioteca Gabriel García Márquez: The best public library in the world*. Erişim adresi: https://www.barcelona.cat/infobarcelona/en/tema/culture-and-leisure/la-biblioteca-gabriel-garcia-marquez-millor-biblioteca-publica-del-mon_1313460.html
- Akbulut, M., Alaca, E., Büyükçolpan, T., Cevher, N., Kurbanoglu, S., Soylu, D. ve Yıldırım, B. F. (2018). Üniversite kütüphanelerinde yeşil (çevreci) yaklaşımlar: Türkiye genelinde bir araştırma. *Bilgi Dünyası*, 19(2), 203-230. doi:10.15612/BD.2018.693
- Antonelli, M. (2008). The green library movement: An overview and beyond. *Electronic Green Journal*, 1(27), 1-12. Erişim adresi: <https://escholarship.org/uc/item/39d3v236>
- Arıcı, G. ve Arısal, M. (2021). Sürdürülebilir mekân olarak kütüphaneler için kavramsal bir model önerisi. *Journal of History School*, 53, 2922-2956. Erişim adresi: https://johschool.com/?mod=makale_tr_ozet&makale_id=51993
- Arlington Convention & Visitors Bureau (2024). *Arlington Public Library*. Erişim adresi: <https://www.arlington.org/listings/arlington-public-library/92/>
- Beciri, D. (2012, 10 Temmuz). *Green architecture – Anna Centenary Library*. Erişim adresi: <https://www.robaidd.com/architecture/green-architecture-anna-centenary-library.htm>
- Ben-Eli, M. (2015). *Sustainability: Definition and five core principles: A new framework*. New York, NY: The Sustainability Laboratory.
- Brinkmann, R. (2021). *Introduction to sustainability*. Hoboken, NJ, USA: John Wiley & Sons, Inc.
- Coakley, D. ve Keane, M. (2013). Smart and sustainable buildings. *Global Energy Systems Conference*. Edinburgh, Scotland. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/259234507_Smart_and_Sustainable_Buildings
- Daly, H. E. (2007). *Ecological economics and sustainable development, selected essays of Herman Daly*. Massachusetts: Edward Elgar Publishing.
- DHA, Demirören Haber Ajansı (2024, 5 Temmuz). *Rami ve Banaz İlçe Halk Kütüphaneleri, IFLA ENSULIB bülteninde öne çıktı*. Erişim adresi: <https://www.dha.com.tr/kultur-sanat/rami-ve-banaz-ilce-halk-kutuphaneleri-ifla-ensulib-bulteninde-one-cikti-2470787>
- Dias, L. (2023, 12 Kasım). *The power of human sustainability*. Erişim adresi: <https://medium.com/predict/the-power-of-human-sustainability-f4067bc0474e>
- Dinçkol Akyol, D. (2023). *Kurumsal sürdürülebilirlik anlayışı ve uygulamaları: Türkiye'nin en değerli markalarının sürdürülebilirlik raporlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi
- Dixit, A. ve Chaudhary, R. (2020). Sustainability: An essential concept for current and upcoming technological practices. *International Symposium on Fusion of Science and Technology (ISFT 2020)*, IOP Conf. Series: Materials Science and Engineering 804. 6-10 Ocak 2020, New Delhi, India. Doi: 10.1088/1757-899X/804/1/012023 Erişim adresi: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/804/1/012023>
- Demirtaş Doğan, H. (2019). *Çevresel sürdürülebilirlik ve kütüphaneler: Yeşil kütüphaneler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gebze Teknik Üniversitesi.
- 5NEWS Web Staff (2023, 4 Eylül). *100th anniversary of the Springdale Public Library*. Erişim adresi: <https://www.5newsonline.com/article/news/local/springdale-library-to-celebrate-anniversary/527-b6df9ebb-aa17-4b55-aec9->

- [a01b2d78cefb#:~:text=Initially%2C%20the%20library%20was%20founded,a%2043%2C000%20square%20feet%20facility.](#)
- GazetteLeader (2024, 16 Mayıs). *Library system wants help determining future initiatives*. Erişim adresi: <https://www.gazetteleader.com/arlington/news/arlington-library-wants-help-determining-future-initiatives-8754482>
- Geberit (2024). *Sustainable buildings, standards and certificates*. 2024 Geberit International Sales AG. Erişim adresi: <https://www.geberit-global.com/planning-installation/references/the-most-important-standards-for-sustainable-buildings/>
- Genovese, P. ve Albanese, P. (2013). "Sustainability can serve as a tool to build community ..." P. Hauke, K. Latimer ve K. U. Werner (Ed.). *The green library: The challenge of environmental sustainability* içinde (s. 39-64). The Hague, The Netherlands: IFLA.
- Giddens, A., Duneier, M., Appelbaum, R. P. (2003). *Introduction to sociology*. New York, New York: Norton.
- Goodland, R. (2002). Sustainability: Human, social, economic and environmental. *Encyclopedia of Global Environmental Change* içinde. John Wiley & Sons, Ltd. Erişim adresi: <https://www2.econ.iastate.edu/classes/tsc220/hallam/TypesOfSustainability.pdf>
- Goodland, R. (1995). The concept of environmental sustainability. *Alllu. Rev. Ecol. Syst.*, 26, 1-24. Erişim adresi: https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/909144/mod_resource/content/1/Goodland_Environmental%20sustainability.pdf
- Green Advocacy Partners, LLC (2024). *Green libraries with inspiring designs in 2024*. Erişim adresi: <https://gbdmagazine.com/green-libraries/>
- Han, E. ve Kaya, A. A. (2012) *Kalkınma ekonomisi, teori ve politika*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Harper, D. (2024a). Sustain. Online Etymology Dictionary içinde. Erişim adresi: <https://www.etymonline.com/search?q=sustain>
- Harper, D. (2024b). Sustainability. Online Etymology Dictionary içinde. Erişim adresi: <https://www.etymonline.com/search?q=sustainability>
- Hauke, P., Latimer, K. ve Werner, K. U. (2013). Introduction. P. Hauke, K. Latimer ve K. U. Werner (Ed.). *The green library: The challenge of environmental sustainability* içinde (s. 5-12). The Hague, The Netherlands: IFLA.
- IFLA (2022). *What is a green library?* IFLA Section Environment, Sustainability and Libraries. Erişim adresi: <https://www.ifla.org/g/environment-sustainability-and-libraries/ifla-green-library-definition/#:~:text=A%20green%20and%20sustainable%20library,environmental%2C%20economic%20and%20social%20sustainability.>
- IFLA (2023). IFLA Section Environment, Sustainability and Libraries, *ENSULIB Newsletter*, 3(1), 1-26. Erişim adresi: https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/2773/1/IFLA-ENSULIB-Newsletter_Volume3_June2023.pdf
- Karabıçak, M. ve Özdemir, M. B. (2015). Sürdürülebilir kalkınmanın kavramsal temelleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 6(13), 44-49. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/214112>
- Karademir, A. Ç. ve Dağ, A. (2021). Sürdürülebilirlik uygulaması olarak yeşil bina ve LEED sertifikasyonu üzerine Türkiye inşaat sektöründe bir çalışma. *Akademia Doğa ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 63-83. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1809214>
- Karıptaş, F. S. ve Karadoğulları, Ö. G. (2015). Akıllı ve sürdürülebilir binalar. *Çatı ve Cephe*, 9(55), 76-79. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/341001190_Akilli_ve_Surdurulebilir_Binalar
- Kavak, A. (2024). Kütüphanelerin yeşil vizyonu: küresel hareket ve türkiye'deki yansımaları. *Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi*, 22, 34-56. Doi: 10.26650/bba.2024.22.1541569

- Kılınç, S. E. (2013). Yeşil kütüphane yaklaşımı. H. S. Keseroğlu ve S. Arslantekin (Yay. Haz.). 3. *Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu Kütüphanelerde Mekan Tasarımı: Bildiriler, Kütüphane Sunumları, Posterler* içinde (s. 175-181). 8-10 Mayıs 2013, Bodrum: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü.
- Koç University (2024a). *Hakkımızda: Tarihçe*. Erişim adresi: <https://library.ku.edu.tr/hakkinda/tarihce/>
- Koç University (2024b). *Sürdürülebilirlik Komitesi*. Erişim adresi: <https://library.ku.edu.tr/hakkinda/surdurulebilirlik-komitesi/>
- KTH Royal Institute of Technology, (2020, 11 Temmuz). *Economic sustainability*. Erişim adresi: <https://www.kth.se/en/om/miljo-hallbar-utveckling/utbildning-miljo-hallbar-utveckling/verktyslada/sustainable-development/ekonomisk-hallbarhet-1.431976>
- Kuhlman, T. ve Farrington, J. (2010). What is sustainability? *Sustainability*, 2, 3436-3448. Erişim adresi: <https://doi.org/10.3390/su2113436>
- Küçükcan, B. ve Konya, Ü. (2013). Geleceğe miras: Yeşil kütüphane. H. S. Keseroğlu ve S. Arslantekin (Yay. Haz.). 3. *Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu Kütüphanelerde Mekan Tasarımı: Bildiriler, Kütüphane Sunumları, Posterler* içinde (s. 167-174). 8-10 Mayıs 2013, Bodrum: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü.
- Licht, K. F. ve Folland, A. (2019). Defining “social sustainability”: Towards a sustainable solution to the conceptual confusion. *Etikk i Praksis*, 13(2), 21-39. Doi: 10.5324/eip.v13i2.2913
- Mathiasson, M. H. ve Jochumsen, H. (2022). Libraries, sustainability and sustainable development: A review of the research literature. *Journal of Documentation*, 78(6), 1278-1304. Doi: 10.1108/JD-11-2021-0226 Erişim adresi: <https://www.emerald.com/insight/publication/issn/0022-0418/vol/78/iss/6>
- McKenzie, S. (2004). *Social Sustainability: Towards some definitions*. Hawke Research Institute Working Paper Series No 27. Magill: South Australia. Erişim adresi: <https://apo.org.au/node/565>
- Mohammed, M. A., Thabit, T. H. ve Azeez, O. S. (2019, 24 Eylül). *The impact of smart libraries in enhancing the sustainable development practices*. Erişim adresi: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3495740
- Monto, M., Ganesh, L. S. ve Varghese, K. (2005). *Sustainability and human settlements: Fundamental issues, modeling and simulations*. New Delhi: SAGE.
- Morehart, P. (2023, 29 Ağustos). *Barcelona Library named best new public library in the world*. Erişim adresi: <https://ilovelibraries.org/article/barcelona-library-named-best-new-public-library-in-the-world/#:~:text=On%20August%2021%2C%20the%20International,Conference%20in%20Rotterdam%2C%20the%20Netherlands.>
- Okon, E. E. (2013). Ecotheology, land and sustainable development. *Asia-Pacific Science and Culture Journal*, 2, 44-50. Erişim adresi: <https://www.quesstia.com/library/journal/1P3-3019553891/ecotheology-land-and-sustainable-development>
- Omolewa, A. (2023, 5 Ekim). *Difference between green building and sustainable building*. Erişim adresi: <https://www.litedares.com/difference-between-green-building-and-sustainable-building/#:~:text=Green%20building%20and%20sustainable%20building%20are%20not%20onew%20words.,terms%20are%20often%20used%20interchangeably.>
- Oteng-Pepurah, M., Acheampong, M. A. ve deVries, N. K. (2018). Greywater characteristics, treatment systems, reuse strategies and user perception: A review. *Water Air and Soil Pollution*, 229, 254-255. Doi: 10.1007/s11270-018-3909-8. Erişim adresi: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11270-018-3909-8>
- Özdemir, E. ve Arslantekin, S. (2024). Sürdürülebilirlik ve kütüphanecilik bağlamında yeşil kütüphaneler. *Bilgi Dünyası*, 25(2), 459-497. doi: 10.15612/BD.2024.772
- Patil, A. M. ve Jani, R. (2024). The green library concept and initiatives in India: A new era.

- Educational Administration: Theory and Practice*, 30(5), 3604-3609. Doi: 10.53555/kuey.v30i5-3497. Erişim adresi: <https://kuey.net/index.php/kuey/article/view/3497/2262>
- Penzenstadler, B., Khurum, M. ve Petersen, K. (2013). Towards incorporating sustainability while taking software product management decisions. *International Workshop on Software Product Management (IWSPM 2013)*. Erişim adresi: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:834513/FULLTEXT01.pdf>
- Rami Kütüphanesi (2023a). *Tarihçe*. Erişim adresi: <https://ramikutuphanesi.gov.tr/tr>
- Rami Kütüphanesi (2023b). *Rami Kütüphanesi'nin sürdürülebilir yolculuğu*. Erişim adresi: <https://ramikutuphanesi.gov.tr/tr/surdurulebilirlik/surdurulebilir-yolculuk>
- Sağır, H. (2020). Çevresel sürdürülebilirlik bağlamında Konya Kapalı Havzası üzerine bir değerlendirme. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 29(4), 73-118. Erişim adresi: https://www.academia.edu/44623275/%C3%87evresel_S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilirlik
- SHELL (2024). *BREEAM ve LEED sertifikalarına göre "Sürdürülebilir Yapı" hakkında yeni broşürler*. SHELL GmbH & Co. KG Erişim adresi: <https://www.schell.eu/tr-tr/blog/blog-hautnah/breem-ve-leed-sertifikalarina-goere-suerdueruelebilir-yapi-hakkinda-yeni-brosuerler/>
- SG Sera Gazı ve İklim Yönetimi (2021). *Green Deal – Yeşil Anlaşma Projeleri*. Erişim adresi: <https://www.seragazi.net/green-deal-yesil-anlasma-projeleri.html>
- Singh, P. ve Mishra, R. (2019). Environmental sustainability in libraries through green practices/services. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. 2312. Erişim adresi: <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/2312>
- Spreitzer, G., Porath, C. L. ve Gibson, C. B. (2012). Toward human sustainability: How to enable more thriving at work. *Organizational Dynamics*, 41, 155-162. Erişim adresi: <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=88f3e53843bf02e3f520e6e67f8a32ead101e3ae>
- Strada, M. J. (1999). *Through the global lens: An introduction to the social sciences*. New Jersey: Prentice Hall, Upper Saddle River.
- SUMA Arquitectura (2024, 24 Temmuz). *Gabriel García Márquez Library, Barcelona*. Erişim adresi: <https://arquitecturaviva.com/works/biblioteca-gabriel-garcia-marquez-en-barcelona>
- Şen, H., Kaya, A. ve Alpaslan, B. (2018). Sürdürülebilirlik üzerine tarihsel ve güncel bir perspektif. *Ekonomik Yaklaşım*, 29(107), 1-47. Doi: 10.5455/ey.39101 Erişim adresi: <https://www.ekonomikyaklasim.org/fulltext/94-1522600271.pdf>
- Şeşen, Y. ve Kuzucuoğlu, A. H. (2020). The importance of green libraries in terms of sustainability. *Journal of Balkan Libraries Union*, 7(1), 10-16. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1303130>
- Topkaraoğlu, N. M. (2021). Sürdürülebilir kalkınma hedefleri çerçevesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı halk kütüphanelerinin faaliyetlerinin değerlendirilmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 35(1), 99-115. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/3151/3016>
- United Nations (t.y.). *Sustainability*. Erişim adresi: <https://www.un.org/en/academic-impact/sustainability>
- Urban Libraries Council (2024). *Arlington Reads 2010*. Erişim adresi: <https://www.urbanlibraries.org/innovations/arlington-reads-2010>
- Uşak Haber (2024, 13 Mayıs). *Uşak'taki Türkiye'nin ilk agro-kütüphanesi IFLA ödülünü aldı*. Erişim adresi: <https://www.usakhaber.com/egitim/usaktaki-turkiyenin-ilk-agro-kutuphanesi-ifla-odulunu-aldi-5922>
- Yapı (t. y.). *Springdale Kütüphanesi*. Yapı Mimarlık Tasarım Kültür Sanat Dergisi. Erişim adresi:

<https://yapidergisi.com/springdale-kutuphanesi/>

Yavuz, V. A. (2010). Sürdürülebilirlik kavramı ve işletmeler açısından sürdürülebilir üretim stratejileri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 63-86. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/183283>

Yıldırım, Z. ve Akkaya, M. A. (2020). Kütüphaneler ve sürdürülebilirlik ilişkisi: Genel bir değerlendirme. *KAREFAD, ÇAKÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 8(1), 18-46. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1124165>

ZinCo GmbH (t.y.). *Springdale Library, Brampton*. <https://zinco-greenroof.com/references/springdale-library-brampton>